

Ansvar och framtidstro

Liberalernas budgetförslag
för Region Stockholm 2023
planår 2024-2025

Liberalerna

Innehåll

1. Ansvar och framtidstro – en liberal budget för Region Stockholm 5
1.1 Fortsatta reformer inom vård och investeringar i kollektivtrafik 6
1.2 Liberala prioriteringar 7
2. Ekonomiska förutsättningar 8
2.1 Ekonomiskt utgångsläge – osäkerhet och fördubblad skatteutjämning 8
2.2 Makroekonomisk utveckling Sverige 8
2.3 Skatteintäkter, utjämning, statsbidrag och pensioner 9
3. Hälso- och sjukvård 11
3.1 Vårdens styrning 11
3.1.1 Mångfald och upphandling av ett ytterligare akutsjukhus 11
3.1.2 Förändrings- och förbättringsarbete 11
3.1.3 Värna valfriheten och fortsätt omstrukturera vårdvalen 12
3.2 Primärvården är grunden i sjukvården och Liberalernas viktigaste ekonomiska prioritering 13
3.2.1 En husläkarmiljard till vårdcentralerna 13
3.2.2 Målsättning på 1 100 listade patienter per läkare 13
3.2.3 Åtgärda vita fläckar och skärp tillsynen 14
3.3 Folkhälsa – för alla stockholmares frihet 15
3.4 Närakuterna – en viktig del i sjukvårdssystemet 17
3.5 Akutsjukhus och fler vårdplatser för snabbare vård 18
3.6 Högspecialiserad vård – Region Stockholm ska vara spjutspets 19
3.7 Prehospital vård 19
3.8 Fortsätt utvecklingsarbetet inom förlossningsvården 20
3.9 Arbetet mot psykisk ohälsa ska vara prioriterat 21
3.10 En human beroendevård – se det glömda Sverige 22
3.11 En jämlik tandvård 23
3.12 En hållbar arbetsgivare – medarbetarna är viktigaste resursen 24
3.12.1 Insatser för en bättre arbetsmiljö 24
3.12.2 Kompetensutveckling 24
3.13 Forskning, innovation och digitalisering 25
3.13.1 Dagens forskning banar väg för morgondagens hälso- och sjukvård 25
3.13.2 Life science som skapar välstånd och höjd livskvalitet 26
3.13.3 Fortsätt främja innovation 26
3.14 Digitalisering 27
3.15 En tillgänglig region för alla 28
4. Kollektivtrafik och infrastruktur – tuffa tider kräver kloka beslut 29
4.1 En särskild satsning på tryggt och snyggt i kollektivtrafiken 31
4.2 En färdtjänst för framtiden 32

5. Ett blomstrande fritt kulturliv i vår region 33
5.1 Fler bildningsresor 33
5.2 Scenkonst, rörlig bild och innovation 34
5.3 Konst och kultur för läkande vårdmiljöer 34
5.4 Öka kulturens närvaro i kollektivtrafiken 35
6. En hållbar utveckling för Region Stockholm 36
6.1 Regional utveckling – ökat fokus på de sociala frågorna 36
7. Tabellbilaga 38
7.1 Förändringar i Liberalernas förslag till budget 38
7.2 Tabellverk 39

1. Ansvar och framtidstro – en liberal budget för Region Stockholm

Stockholm, Sverige och världen är i en svår tid. Ekonomin, segregationen och inte minst klimatförändringarna innebär överhängande problem som måste lösas eller hanteras, för denna och kommande generationers skull. Illiberala och antiliberala krafter utmanar samtidigt det toleranta, öppna samhällsbygget. Framtidstron är satt på sparlåga. Och denna dystra lägesbild sätter stor prägel även på vår på många sätt privilegierade tillvaro i Stockholmsregionen.

Det liberala uppdraget är på många sätt viktigare än på mycket länge. Att ta ansvar för att lösa problemen och hantera konsekvenser. Att värna människors frihet, i livet och i vardagen – och att lägga grunden för framtidstro. Det uppdraget tar Liberalerna i Region Stockholm på fullaste allvar, inom de verksamheter och områden vi kan påverka.

Regionens utgångsläge inför kommande svårare år är förhållandevis gott. Under de år Liberalerna har medverkat i den politiska ledningen har finanserna varit i ordning, samtidigt som vården har nått goda resultat, kulturen har värnats och kollektivtrafiken byggts ut. Invånarna i Region Stockholm har den bästa tillgången till vård i landet och ett av världens bästa kollektivtrafiksystem. Valfriheten har ökat, vårdköerna har kapats, vården har flyttat närmare människor med stärkta vårdcentraler och vårdval, och vi har tack vare vårdpersonalens heroiska insatser hanterat den värsta pandemin på hundra år. Historiska investeringar har gjorts i utbyggda och moderna vårdmiljöer och sjukhuslokaler. Kollektivtrafiken har blivit mer tillförlitlig och en likaledes historisk utbyggnad av spårtrafiken i form av nya tunnelbanelinjer är på väg att förverkligas. Regionens miljö- och klimatavtryck har minskat radikalt i såväl trafik- som vårdverksamheterna.

Mer finns att göra. Den nära vården måste byggas ut och få en huvudroll i hälso- och sjukvårdssystemet. Tillgängligheten måste värnas och jämlikheten i vården måste öka. Kulturlivet ska förbli fritt, och bli rikare. Kollektivtrafiken ska fortsätta expandera för att ge alla invånare en fungerande vardag och möjlighet till klimatsmarta transporter.

Regionen har haft obrutet överskott i ekonomin, som enda region i Sverige, sedan 2007. Fortsatt har regionen toppbetyg av det oberoende kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's och är den enda region i Sverige som sedan 2006 inte har höjt skatten en enda gång. Under de gångna fyra mandatperioderna har en dubblad sjukvårdsbudget och stora investeringar i en pålitlig och trygg kollektivtrafik prioriterats. Den prioriteringen ligger fast också framåt, liksom att kostnaderna för administration fortsatt ska pressas nedåt i alla regionens verksamheter.

Omvärlden gör sig nu påmind i svårare ekonomiska utsikter, såväl med inflation och konjunktur som nationellt beslutade kraftiga höjningar av utjämningsskatten. I detta läge har regionen fått en ny politisk ledning i form av ett vänsterstyre, en S-C-MP-minoritet som på ett oklart sätt samarbetar med V. Trots många goda ambitioner, som vi på flera sätt delar, finns en avsaknad av synkronisering och ett överflöd av delvis motstridiga löften, som riskerar att leda till otydlighet och ineffektivitet. Det kan stå stockholmarna och regionen dyrt. I dystra ekonomiska tider och en osäkrare omvärld är det anmärkningsvärt hur svårt vänsterstyret har att prioritera. Ett otal utredningar som riskerar leda till ytterligare administrativa kostnader och stor tidsåtgång, permanentning och utökning av projekt som ännu ej är slutförda eller ens påbörjade, en resursanvändning inom vården som motverkar omställningen till en god, nära vård och minskningar av primärvårdens andel av sjukvårdsbudgeten kommande år, är exempel.

1.1 Fortsatta reformer inom vård och investeringar i kollektivtrafik

Budgeten för vården har fördubblats mellan 2006 och 2022, från cirka 35 till 70 miljarder kronor. Det har möjliggjort stora satsningar på primärvård, psykiatri, öppen specialistvård och akutvård som bidragit till Sveriges kortaste väntetider till vård. En stor utbyggnad av geriatriken för god specialistvård för äldre har genomförts, tusentals platser i avancerad hemsjukvård har skapats, som första region har Stockholm investerat i psykiatriambulanser som gör att akut psykiskt sjuka inte behöver bli hämtade i polisbil, och mycket mer. Vårdplatserna har börjat öka och ligger på rikssnittet. Regionens akutsjukhus utför vård i världsklass, med toppresultat inom bland annat cancervård och hjärtsjukvård. Karolinska universitetssjukhuset rankas som ett av världens bästa sjukhus.

Tillgängligheten är den absolut bästa i landet, stockholmarna får vänta kortast tid på vård av alla i Sverige. Över 90 procent av patienterna får en medicinsk bedömning inom tre dagar på vårdcentral och två av tre patienter är listade på en namngiven läkare. Tiden tills du får träffa en läkare på akutmottagning, som kan påbörja diagnostisering och behandling, är bland de lägre, en timme. Och de flesta med lättare akuta sjukdomar och skador tas om hand på en helt annan vårdnivå; i fjol gjordes över 350 000 besök på någon av de elva närakuter för barn och vuxna som vi har öppnat runt om i länet.

Samtidigt är rekryteringen av främst sjuksköterskor en utmaning. För att kunna öppna fler vårdplatser på akutsjukhusen behöver kvarstannandet av sjuksköterskor öka, långtidssjukfrånvaro minska och fler lockas till yrket. Region Stockholm har Sveriges högsta löner, men det räcker inte. Den senaste satsningen på förlossningsvården – där medarbetarnas inflytande över sin arbetsplats ökat och teamarbete över professionsgränser lyfts fram – är ett exempel på insatser som krävs för att fler ska stanna och trivas i vården. Andra satsningar som genomförts är möjligheten för 400 sjuksköterskor per år att vidareutbilda sig med bibehållen lön. Vården behöver mer av sin viktigaste resurs, medarbetarna, och där är en välskött regional ekonomi en förutsättning för att fortsatt erbjuda Sveriges högsta löner, kompetensutveckling på betald arbetstid och fortsatt ha resurser för att förbättra arbetsmiljön.

Stockholmsregionen har ett av världens bästa och mest attraktiva kollektivtrafiksystem, som inte bara får vardagen att fungera för hundratusentals resenärer varje dag, utan också utgör en enorm klimat- och miljöinsats. Initiativ har tagits både genom Stockholmsöverenskommelsen och Sverigeförhandlingen om en historisk utbyggnad av kollektivtrafiken. Det är avgörande för Stockholmsregionens utveckling att dessa överenskommelser värnas och hedras. Infrastruktursatsningar i Stockholmsregionen innebär betydande investeringar i framtidens kollektivtrafik med 46 nya spårstationer och sex mil nya spår. I framtiden behövs både fortsatta investeringar på kollektivtrafik och annan infrastruktur förbättras. En fullbordad ringled runt Stockholm genom Östlig förbindelse med stark kollektivtrafikkapacitet samt en utbyggnad av Spårväg City skulle säkra kollektivtrafikförsörjningen till nya stadsdelar, knyta samman norra och södra länsdelarna, minska bilköer och förbättra stadsmiljön.

1.2 Liberala prioriteringar

Liberalerna gick till val på en liberal reformagenda. Den baseras på en vilja att öka människors frihet i sina liv och egenmakt i vardagen; på en övertygelse om politikens kraft att förändra – som måste såväl prioriteras som tyglas; och på en tro på framtiden. Liberalismen bygger inga utopier. Vi strävar efter att ge människor makten att forma sina liv och bygga samhället, i dag, i morgon och alla morgondagar framöver.

Alla liberala reformer kan inte genomföras i morgon eller nästa år. Liberalerna gör tydliga prioriteringar på att:

- stärka primärvården och framför allt vårdcentralerna.
- förstärka arbetet för att göra vården mer hälsofrämjande och hälsan mer jämlik.
- förbättra det akuta omhändertagandet på rätt vårdnivå genom att behålla och utöka närakuterna för barn och vuxna.
- stärka psykiatrin och framför allt barn- och ungdomspsykiatrin.
- värna både valfriheten och tillgängligheten i vården, genom en fortsatt löpande ordinarie översyn av vårdval, bevarande och utvecklande av närakuter för barn och vuxna, och en satsning på fler öppna, bemannade vårdplatser på akutsjukhusen, i geriatrik, ASiH, rehabilitering och psykiatri.
- slå vakt om ett fritt och rikt kulturliv.
- regionen ska vara ledande i Stockholms läns miljö- och klimatarbete.
- regionen ska utveckla sitt sociala hållbarhetsarbete.
- regionen ska bedriva ett fokuserat regionalt utvecklingsarbete.
- kollektivtrafiken ska fokusera på tillförlitlighet, tillgänglighet och trygghet i alla led; regionen ska slutföra beslutade omfattande nyinvesteringar i spårtrafiken och satsa på att den befintliga kollektivtrafiken fungerar och är tryggt och snyggt.

2. Ekonomiska förutsättningar

2.1 Ekonomiskt utgångsläge – osäkerhet och fördubblad skatteutjämning

De positiva resultaten för åren 2007-2021 med ett samlat resultatöverskott på 19,7 miljarder kronor har gjort att Region Stockholms låneskuld har kunnat hållas nere, vilket i sin tur gör regionen mindre sårbar för räntehöjningar. En buffert – resultatutjämingsreserv – på över tre miljarder skapades i bokslut 2020 för att rusta regionen för sämre tider. Enligt tertialrapport 2 för 2022 kan den reserven ökas med en dryg miljard ytterligare i bokslutet 2022.

Den tidigare socialdemokratiska regeringens beslut om skatteutjämning kommer under nästa år att uppgå till över fem miljarder kronor. Det är en fördubbling av skatteutjämningen på ett enda år, och är 1,4 miljarder mer för 2023 än tidigare prognoser. Tillsammans med skyhög inflation, miljardökningar av pensionskostnaderna och höga el- och drivmedelspriser innebär det tuffa ekonomiska prioriteringar i regionen. Tack vare buffert i såväl resultatutjämningsreserv som för pensioner ges regionen bättre förutsättningar än många andra regioner att hantera kommande års utmaningar.

2.2 Makroekonomisk utveckling Sverige

Liberalerna utgår i detta budgetförslag från samma bedömning om det makroekonomiska läget som vänsterstyret gör i förslag till budget för 2023.

Den höga inflationen i stora delar av världen dämpar den globala konjunkturen och avmattningen blir alltmer tydlig. Konjunkturprognoserna för Sverige pekar mot att tillväxten bromsar in och att Sverige kommer att befinna sig i en lågkonjunktur 2023, med risk för att det försämrade konjunkturläget kvarstår under flera år. Hög inflation, stigande räntekostnader och osäkerhet tynger hushållens konsumtion och företagens investeringar.

Konjunkturinstitutets prognos från september pekar mot att inflationen i Sverige hamnar runt 7,7 procent 2022, vilket är den högsta inflationen sedan 1991. Den höga inflationen och inflationsförväntningarna har lett till en penningpolitisk omläggning med flera höjningar av styrräntan som i början av 2023 förväntas vara 2,25 procent.

Stockholms län förväntas i stor utsträckning påverkas av ökade levnadskostnader, fallande bostadspriser och stigande räntor. Trots att det övergripande stämningsläget nu är sämre än normalt var länets arbetsmarknad fortsatt stark jämfört med riket i sin helhet. Stockholmsbarometern visar att bristen på arbetskraft utgör en flaskhals och ett betydande tillväxthinder.

Prognosjämförelse för BNP, arbetslöshet, sysselsättning och KPIF.
Utfall för 2021 samt prognos för 2022–2025, procentuell förändring

Nyckeltal	Prognosmakare	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	SKR 20/10	5,1	2,6	-0,9	1,8	2,6
	Konjunkturinstitutet 28/9	5,1	2,7	-0,1	2,0	2,5
	Regeringen 18/8	5,1	2,3	0,4	2,2	2,2
Arbetslöshet (procent av arbetskraften)	SKR 20/10	8,8	7,5	8,4	8,4	8,2
	Konjunkturinstitutet 28/9	8,8	7,4	7,7	8,0	7,9
	Regeringen 22/6	8,8	7,6	7,7	7,2	7,0
Sysselsättning	SKR 20/10	0,9	2,9	-0,3	0,5	1,1
	Konjunkturinstitutet 28/9	0,9	3,0	0,1	0,4	0,8
	Regeringen 18/8	0,9	2,8	0,5	0,8	0,8
Arbetade timmar	SKR 20/10	2,2	1,8	0,3	1,4	1,3
	Konjunkturinstitutet 28/9	2,3	1,9	1,4	1,0	0,9
	Regeringen 18/8	2,3	2,4	1,2	1,1	1,2
KPI med fast ränta, KPIF	SKR 20/10	2,4	7,5	5,0	1,5	1,7
	Konjunkturinstitutet 28/9	2,4	7,7	4,6	0,5	1,5
	Regeringen 18/8	2,4	7,3	3,9	2,0	2,0
Styrräntan (årsgenomsnitt)	SKR 20/10*	0,00	2,50	1,75	1,25	1,25
	Konjunkturinstitutet 28/9*	0,00	2,25	2,25	1,75	1,75
	Regeringen 18/8	0,00	0,67	2,00	2,00	2,00

** Slutet av året.*

Källor: Konjunkturinstitutet, Finansdepartementet och Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2022-10-20)

2.3 Skatteintäkter, utjämning, statsbidrag och pensioner

Det förhållandevis stora antalet arbetade timmar under 2022 gynnar Region Stockholm och håller uppe nivån på skatteintäkterna. Både det försämrade konjunkturläget och situationen på arbetsmarknaden förväntas dock ge en försämrad skatteintäktsutveckling framöver, vilket långsiktigt försvårar finansieringen av Region Stockholms verksamheter.

Prognosen för de samlade skatteintäkterna 2022–2025 har i det vänsterstyrets förslag till budget för 2023 reviderats upp jämfört med den bedömning som ligger till grund för Region Stockholms budget för 2022. Inflationen innebär dock att de nominellt högre skatteintäkterna inte innebär någon reell resursförstärkning.

Liberalerna utgår i detta budgetförslag från samma skatteintäkter och samma belopp för kommunalekonomisk utjämning som prognostiseras i vänsterstyrets förslag till budget för 2023.

Regeringen har i sin budgetproposition aviserat statsbidrag där Region Stockholms beräknade andel förstärker Liberalernas budget jämfört med vänsterstyrets budgetförslag.

Vad gäller kommunalekonomisk utjämning blir det en kraftigt ökad påverkan för Region Stockholm, på grund av beslut av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Nästa år kommer den att uppgå till över fem miljarder kronor. År 2022 låg kostnaden för den kommunalekonomiska utjämningen på ca 2,3 miljarder kronor.

Kommunalekonomisk utjämning för Region Stockholm, utfall 2021 och prognos för 2022–2025

	Utfall 2021	2022	2023	2024	2025
Kostnadsutjämning	-1 715	-1 580	-2 272	-2 585	-2 686
Införandebidrag	940	137	0	0	0
Inkomstutjämning	-1 952	-2 424	-2 897	-3 036	-3 158
Regleringspost	1 657	1 583	128	7	-397
Summa kommunalekonomisk utjämning	**-1 070**	**-2 284**	**-5 041**	**-5 614**	**-6 241**

Källor: SKR (2022-10-20) och Region Stockholm

Det blir också en kraftig uppräkning av pensionerna för kommande år, vilket bland annat beror på en inflationsuppräkningskomponent. Utöver detta påverkas regionen av att tillfälliga statsbidrag minskar. Staten ökar inte heller de generella statsbidragen i den utsträckning som kunde väntas med en kommande lågkonjunktur.

3. Hälso- och sjukvård

3.1 Vårdens styrning

All vård ska bedrivas utifrån ett patientperspektiv, med patientmötet och resultatet för patienten i fokus. Hälso- och sjukvårdsnämnden ansvarar för att hälso- och sjukvården utformas och anpassas till befolkningens behov och har ett systemansvar i sin roll som beställare av vård. I en utmanande tid är det särskilt angeläget att nämnden, i nära dialog med vårdgivare, företrädare för patienter och anhöriga samt kommuner och berörda myndigheter, analyserar det samlade vårdbehovet på kort och lång sikt- detta utgör underlag bland annat till planeringen av investeringar, och utvärderar åtgärders och upphandlingars effektivitet.

Det ska vara tydligt för vårdgivarna vad som är prioriterat och vilka resultat som ska uppnås. För denna långsiktiga planering har, efter initiativ av Liberalerna, utredningen Hälso- och sjukvården 2040 genomförts. Utredningen har letts av en parlamentarisk beredning och har sedan 2018 sammanställt delrapporter med nuläges- och framtidsanalyser, som grund för strategiska diskussioner och beslut om konkreta reformer.

3.1.1 MÅNGFALD OCH UPPHANDLING AV ETT YTTERLIGARE AKUTSJUKHUS

Mångfald ger patienter valfrihet och tillgänglighet, men bidrar också till utvecklingen av vården i form av kvalitet, nya arbetssätt och effektivt resursutnyttjande. Den viktiga valfriheten ska inte inskränkas. Hälso- och sjukvården i Region Stockholm utförs av många olika aktörer, såväl offentligt drivna som privata vårdgivare, stiftelser och idéburna aktörer. Mångfalden med patienten i fokus ska värnas.

Region Stockholm verkar för att öka andelen idéburna aktörer inom relevanta områden inom regionens verksamheter och för att ta fram en modell för detta. Från januari 2023 är det genom ett riksdagsbeslut möjligt för kommuner och regioner att rikta upphandlingar till idéburna aktörer. Det är viktigt att utan ytterligare dröjsmål komma vidare i arbetet med att öka andelen idéburna aktörer under nästkommande år.

Det är viktigt att vi har en effektiv styrning och god kostnadskontroll. S:t Görans sjukhus har drivits i privat regi sedan 1999. Utöver en effektiv verksamhet är sjukhuset ett av Sveriges bästa som har bidragit till utvecklingen av hälso- och sjukvården i allmänhet och akutsjukvården i synnerhet. Tiden är nu mogen att upphandla ytterligare ett sjukhus. Det skulle kunna leda till både effektivare resursutnyttjande och utveckling av vården, samtidigt som friheten ökar för patienter och personal.

3.1.2 FÖRÄNDRINGS- OCH FÖRBÄTTRINGSARBETE

Förändrings- och förbättringsarbetet inom sjukvården som stått tillbaka under pandemin måste återupptas. Kärnverksamheten ska prioriteras och vårdens prioriteringsarbete måste fortsätta. Regionens arbete för en hållbar antibiotikaanvändning och läkemedelsförsörjning samt -förskrivning fortgår. Samtidigt ska erfarenheter från bland annat beredskapsfrågor och krishantering under pandemin tas tillvara – där pågår ett arbete inom regionen. Insatser och satsningar som görs framöver behöver vara systemvårdande: de ska långsiktigt stärka de system som behöver vara robusta över tid för att tillhandahålla en hälso- och sjukvård som erbjuder länets invånare en effektiv och säker vård i rätt tid på rätt plats. Omställningen mot god och nära vård ska fortsätta och primärvården ska fortsätta stärkas som navet i sjukvården. För den som är akut sjuk ska ett snabbt och tryggt omhändertagande finnas nära tillgängligt för patienterna. Närakuterna är här en viktig pusselbit då de framgångsrikt avlastar akutsjukhusens akutmottagningar.

I Norrtälje drivs vård och omsorg gemensamt mellan kommun och region i ett kommunalförbund. Den framgångsrika Norrtäljemodellen underlättar samplanering och samordning av resurser i vårdkedjorna; den ska värnas och kan vara en inspiration för vårdutveckling och samverkan.

I patientperspektivet ingår tydliga rättigheter som inte får inskränkas. Att kunna göra sig förstådd och förstå sjukvårdspersonalen är nödvändigt för att kunna få rätt vård. Därför är rätten till tolk en viktig patientsäkerhetsfråga. Patienter i Region Stockholm som behöver ska ha rätt till tolk. Minderåriga barn ska aldrig behöva vara tolkar i vården. Distanstolk bör användas där det är lämpligt utifrån patientens behov och vårdsituation.

Region Stockholm ska fortsätta stötta flyktingar. Sedan Rysslands invasion av Ukraina har regionen stöttat Ukraina och ukrainska flyktingar på olika sätt. Stödet bör fortsätta så länge det finns behov. Det rör sig bland annat om att regionen har skänkt sjukvårds- och skyddsutrustning, att regionen tagit emot svårt sjuka flyktingar för vård, att flyktingar får vård här på samma villkor som folkbokförda och insatser på kulturnämndens område för meningsskapande och inkludering för människor på flykt från Ukraina.

Vården för multisjuka äldre behöver förbättras. Detta kan ske genom att kommunerna får rätt att anställa läkare i den kommunala vården, t ex på särskilda boenden för äldre, vilket kräver en nationell regeländring samt krav på samverkan från regionens sida.

3.1.3 VÄRNA VALFRIHETEN OCH FORTSÄTT OMSTRUKTURERA VÅRDVALEN

Stockholmsregionen har och ska fortsätta ha de kortaste väntetiderna till specialistvård i landet. Tack vare det stora antalet vårdgivare får patienterna frihet att välja – och frihet att få vård i tid. Vårdvalen är ett viktigt verktyg men det är ytterst vårdinnehållet, valfriheten och tillgängligheten som är viktigt - inte avtalsformen i sig. Vårdvalen ska inte avvecklas, utan utvecklas för både tillgänglighet och kostnadseffektivitet. Liberalerna värnar stockholmarnas rätt att välja vård samtidigt som vi ständigt vill se förbättringar och nödvändiga justeringar.

Omstruktureringar av vårdvalen pågår i syfte att skapa tydligare uppdrag, större mottagningar, nivåstrukturering av vårdområden och bättre kostnadskontroll. För att säkra hög kvalitet och patientsäkerhet ska överlappande uppdrag undvikas och vårdgivarnas roll i nätverkssjukvården tydliggöras. Region Stockholm har också arbetat med att sänka kostnaderna och bromsa kostnadsutvecklingstakten inom den öppna specialistvården där vårdavtal slutits enligt lagen om valfrihet (LOV). Därmed kan resurser frigöras för att stärka primärvårdsuppdragen.

Kritiken mot vårdvalen präglas ofta av svartmålning. Inom det nya vänsterstyret finns en skepsis eller rent av fientlighet mot vårdval. Kostnaderna för vårdvalen handlar i slutändan inte om avtalsformen, eller ens valfriheten; det är kostnader för vård som utförs, för allt från höftledsplastiker till barns logopedbesök. Drastiska nedskärningar av vårdvalens kostnader medför per definition kraftiga besparingar på denna viktiga vård, alternativt en ökad belastning på specialistvården på akutsjukhusen, och åtföljande kostnadsökning där.

I vänsterstyrets budget aviseras en omfattande översyn av vårdvalen med en inriktning som vi befarar kommer att leda till inskränkt valfrihet, minskat utbud och försämrad tillgänglighet. Detta vänder vi liberaler oss emot.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Regionen ska verka för fler upphandlingar med idéburna aktörer.
- Arbetet för att kunna upphandla driften (vårdinnehållet) vid ytterligare ett akutsjukhus ska inledas.
- Tillgång till tolkar i vården ska säkerställas.
- Regionens roll i samband med kommunala läkare ska förberedas.
- Slå fast att patienternas valfrihet ska värnas och inte inskränkas.
- Region Stockholm ska sträva efter att ha landets bästa tillgänglighet inom vården.
- Vårdvalsområdena fortsatt ska ses över i syfte att säkra tillgänglighet, valfrihet och effektivitet, med inriktningen att vårdvalen ska utvecklas, inte avvecklas.

3.2 Primärvården är grunden i sjukvården – och Liberalernas viktigaste ekonomiska prioritering

Att tillhandahålla en primärvård med hög kvalitet, kontinuitet och tillgänglighet är centralt för liberal hälso- och sjukvårdspolitik. En god och nära vård där sjukdom kan behandlas tidigt eller allra helst förebyggas, är gynnsamt för den enskilde patienten, för effektiviteten i hälso- och sjukvården, och för samhällsekonomin. Därför vill Liberalerna stärka primärvården och fortsätta utvecklingen att göra vårdcentralen – genom husläkaren – till den naturliga första kontaktpunkten för patienten.

3.2.1 EN HUSLÄKARMILJARD TILL VÅRDCENTRALERNA

För att husläkarna och vårdcentralerna ska kunna utföra sitt viktiga uppdrag med ett ökat helhetsansvar för patienten och hens hälsa, behöver resurserna förstärkas och primärvårdens andel av den totala hälso- och sjukvårdsbudgeten öka. Liberalerna har varit pådrivande för att Region Stockholm under förra mandatperioden ökade budgeten med över en miljard kronor för vårdcentralerna. I budgeten för 2022 höjdes ersättningen till vårdcentralerna med ytterligare fyra procent, motsvarande 252 miljoner kronor. Vårdcentralen är nyckeln till en väl fungerande sjukvård och Liberalernas förslag är att sammantaget satsa ytterligare en miljard kronor, uppdelat på två år. Merparten av förstärkningen görs i form av höjda ersättningsnivåer och ska inte vara tillfällig utan ramhöjande. Övriga medel avsätts för att täcka särskilda satsningar. Motsvarande medel ska avsättas inom KSON för vårdcentralerna i Norrtälje.

I omställningen mot en god och nära vård har vårdcentralernas basuppdrag breddats, framför allt genom att ansvaret för lindrig till måttlig psykisk ohälsa och medicinsk fotvård tillkommit. Det är viktigt att vårdcentralernas basuppdrag fortsätter att breddas. Erfarenhet från tidigare breddning ska tas tillvara. Det bredare uppdraget innebär bland annat att fler yrkeskategorier samlas på vårdcentralen. Fler husläkare, distriktssköterskor men också andra professioner som psykologer och dietister ska anställas på vårdcentralerna. Det är viktigt att läkarnas tid i ökad utsträckning kan användas för att träffa patienter. Den administrativa belastningen ska minska, exempelvis med hjälp av utveckling av digitala lösningar och fler medicinska sekreterare. Läkaren ska tillsammans med ett team av olika professioner på vårdcentralen möta individens vårdbehov.

Personer med så kallad multisjuklighet, det vill säga två eller fler sjukdomsdiagnoser, ofta äldre, kan ha stor nytta av en starkare primärvård och kontinuitet, tillgänglighet och samordning hos husläkaren på vårdcentralen. Det är möjligt att välja en geriatriker (specialist på åldrandets sjukdomar) eller pediatriker (barnläkare) som husläkare. För vissa patienter med specifika diagnoser och stora, återkommande vårdbehov är det kontinuitet med annan specialistvård och specialistläkare som är viktig.

3.2.2 MÅLSÄTTNING PÅ 1 100 LISTADE PATIENTER PER LÄKARE

Rätten att välja en fast namngiven läkare är Liberalernas viktigaste mål i primärvården, en reform som vi introducerade och varit pådrivande i sedan 1970-talet. Med en fast namngiven läkare följer bättre kontinuitet, som i sin tur ökar personalnöjdheten och patientens trygghet. I slutänden påverkar det hela sjukvårdssystemet, genom att sjukdom kan förebyggas och att patienter inte söker sig till akutmottagningarna med åkommor som hade kunnat hanteras på vårdcentralerna.

Liberalernas fokus på fast läkare ledde till att antalet invånare med fast namngiven läkare under förra mandatperioden ökade med över 20 procentenheter från slutet av 2018, motsvarande nästan 500 000 personer. Denna positiva utveckling ska fortsätta. Under mandatperioden ska alla som inte redan är listade få ett personligt erbjudande om att lista sig hos en fast namngiven läkare. Liberalerna värnar människors frihet att välja vårdcentral själva och vi är därför kritiska till vänsterstyrets förslag om tvångslistning, så kallad passiv listning.

Socialstyrelsen har fastställt ett riktmärke om att antalet listade patienter per heltidsarbetande läkare i genomsnitt ska uppgå till 1 100 patienter. Denna nivå bör eftersträvas och en målsättning utifrån detta riktmärke bör därför slås fast, med hänsyn taget till bland annat Region Stockholms lokala förutsättningar. Som ett första steg ska en handlingsplan tas fram för hur målet om 1 100 listade patienter och en övergång till mer fast ersättning stegvis kan förverkligas. Ersättningen till vårdcentralerna ska till större del utgöras av en fast ersättning som fördelas utifrån de enskilda patienternas behov: fler patienter med sämre hälsa och större vårdbehov innebär mer resurser till vårdcentralerna. På så sätt får vårdcentralerna mer stabila förutsättningar. Ett incitament för att öka listningen på vårdcentraler är att ge en bonus till de vårdcentraler som har hög andel läkarlistade patienter.

Det hälsofrämjande arbetet ska stärkas. Fler ska erbjudas hälsosamtal, som visat sig effektivt i hälsa, ekonomi och minskad förtida dödlighet exempelvis i långtidsuppföljningen av den så kallade Sollentunamodellen. Då hälsoläget är ojämlikt och följer segregationens karta är hälsofrämjande arbete utifrån hälsoläge och vårdbehov en viktig insats för jämlikhet och integration.

3.2.3 ÅTGÄRDA VITA FLÄCKAR OCH SKÄRP TILLSYNEN

Primärvård av god kvalitet och med hög tillgänglighet ska finnas för alla invånare i hela länet. God tillgänglighet är viktig ur ett medborgar- och patientperspektiv och främjar också effektivitet då behovet av att söka sig till andra vårdinstanser minskar. Region Stockholm har landets mest tillgängliga sjukvård och många vårdcentraler når redan i dag goda resultat med korta väntetider, men det är också viktigt att kontinuerligt följa utvecklingen. Där bristande tillgång till vård konstateras eller uppkommer, så kallade ”vita fläckar” i länet, bör det vara möjligt för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) att starta nya vårdcentraler. En analys över tillgänglighet i länet och så kallade ”vita fläckar” ska göras och uppdateras årligen.

Kvalitetsbrister vid vårdcentralerna måste motverkas med tydliga krav och kontroller. En översyn behöver därför göras av regionens uppföljning och sanktionsmöjligheter gentemot vårdgivare som inte uppfyller sina åtaganden. Detta gäller oavsett driftsform. Uppföljningar behöver bland annat fokusera på kvalitet och tillgänglighet, exempelvis möjligheterna för patienter att kunna välja kontaktväg och komma i kontakt samma dag. Fortsatt utveckling av den digifysiska vården är angelägen.

I vänsterstyrets budget aviseras att driften av telefonrådgivningen hos 1177 ska återtas i egen regi. Detta trots att Region Stockholm har kortast svarstider i landet. Vi bedömer att uppbyggnaden av en egenregi-verksamhet skulle bli tidsödande, öka kostnaderna för Region Stockholm och dessutom leda till längre väntetider för patienterna.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- En kraftig satsning på vårdcentralerna med en miljard kronor, uppdelat på två år, ska genomföras.
- Ersättningsnivåerna i vårdval husläkarverksamhet med basal hemsjukvård ska höjas med 6 procent år 2023.
- Alla olistade invånare i länet ska ges ett personligt erbjudande om att lista sig hos en fast namngiven läkare.
- Vårdcentralernas uppdrag ska fortsätta breddas och fler professioner anställas.
- En handlingsplan för att arbeta mot målet om 1 100 listade patienter per husläkare ska upprättas.
- Ersättningssystemet för vårdcentralerna ska ses över med mål att öka andelen fast ersättning.
- En årlig analys av geografisk tillgänglighet över länet ska genomföras och en strategi för ”vita fläckar”, med beredskap att vid behov starta vårdverksamheter i egenregi, utarbetas.
- Uppföljningen av vårdcentraler både gällande kvalitet och tillgänglighet ska skärpas.

3.3 Folkhälsa – för alla stockholmares frihet

Liberalerna arbetar för varje individs frihet och möjligheter. God hälsa innebär större frihet och bättre förutsättningar till ett gott liv. Liberalerna vill skapa förutsättningar för en jämlik hälsa och minska hälsoklyftorna i befolkningen. Genom ett aktivt och långsiktigt folkhälsoarbete för människor i alla åldrar kan vi minska lidandet, minska ojämlikheten och dessutom minska behovet av sjukvård och även andra samhällsekonomiska kostnader.

Enligt Folkhälsomyndigheten mår vi bra och lever allt längre i Sverige, men utvecklingen har inte varit positiv för alla. Folkhälsa är ett område där vi liberaler konstaterar att vi inte är nöjda. Människor i socioekonomiskt utsatta områden har fortfarande en betydligt högre risk för ohälsa, vilket är varför det är särskilt angeläget att stärka folkhälsoinsatserna i dessa områden. Den ojämlika hälsan måste stå än mer i fokus framöver.

Vårdcentralerna har en central roll i det lokala folkhälsoarbetet. Liberalerna har varit drivande i frågan om hälsosamtal och i budgeten för 2022 beslutades det att en pilotstudie med riktade hälsosamtal skulle genomföras på vårdcentraler i de geografiska områden där ohälsan är störst. Syftet är att stötta människor i deras hälsa och erbjuda råd och andra insatser från vårdens sida. Detta är ett arbetssätt som redan finns i flera regioner och som visat sig ha god effekt. Projektet ska permanentas, om det visar sig falla väl ut.

14 vårdcentraler har fått i uppdrag att ge ett utökat hälsofrämjande stöd till invånarna i de mest utsatta områdena i länet, utifrån patienternas hälsoläge och vårdbehov. Dessa vårdcentraler får extra resurser för det utökade uppdraget. Målet är att i samverkan med aktörer i närområdet verka för att förbättra fysisk och psykisk hälsa och förebygga framtida ohälsa. Detta bör utökas till ytterligare fem vårdcentraler i länet.

Fysisk aktivitet förbättrar hälsan och Liberalerna vill därför att vårdcentralerna i större utsträckning skriver ut fysisk aktivitet på recept, FaR. En utredning om detta bereds inom förvaltningen. Forskning visar att fysisk aktivitet på recept kan vara ett komplement, och i vissa fall lika effektivt som läkemedel, för bland annat behandling av högt blodtryck och stroke, hjärt- och kärlsjukdomar, typ 2-diabetes, övervikt, benskörhet, depression, och demens. Det finns också andra faktorer som är viktiga för att förebygga ohälsa som till exempel kost, minskad stress, sömn mm. Liberalerna vill utveckla kunskapen om folkhälsa och ge den en större plats inom akademin genom forskningsinriktat arbete.

Området folkhälsa behöver en del nya arbetssätt. Region Stockholm är först i landet med hälsoobligationer, där parterna, varav regionen är en, satsar på specifika insatser och där lönsamheten för de involverade aktörerna beror på hur framgångsrikt man lyckas förebygga folksjukdomar. Tillsammans med finansiella aktörer har regionen utvecklat en så kallad Hälsoobligation kring diabetes typ 2-prevention. Nu bör vi gå vidare och utveckla ännu en hälsoobligation som kan utformas på ett liknande eller annat sätt. Hälsoobligationen tycks av resultaten hittills vara ett effektivt sätt att minska ohälsa, och förebygga såväl sjukdom som stora vårdkostnader. Varken hälsoobligationer eller hälsosamtal omnämns i vänsterstyrets budget.

Liberalerna har varit tillskyndare av hälsokommunikatörer, som fyller en viktig roll i Region Stockholm. De har tvärvetenskaplig hälso- och sjukvårdskompetens, och har i uppdrag att med kultur- och språkanpassade insatser främja hälsa bland nyanlända och andra personer med migrationsbakgrund. I samband med pandemin fyllde hälsokommunikatörerna en viktig roll i att informera om vaccination.

Barn och unga är i särskilt fokus för hälsoarbetet, och flera åtgärder har vidtagits under tiden som Liberalerna har medverkat i styret av regionen. Detta fokus måste kvarstå. Det gäller exempelvis arbetet med barnavårdscentralerna i utsatta områden som har godkänts för ett utökat hembesöksprogram tillsammans med socialtjänsten. Det utökade hembesöksprogrammet behöver utökas till fler stadsdelar. Fler familjecentraler (samlokaliserad barnhälsoverksamhet mellan kommun och region, t ex mödravårdscentral, barnavårdscentral, socialtjänst) bör också öppnas i regionen.

En välfungerande hälso- och sjukvård handlar inte bara om själva sjukvården som ska hålla hög kvalitet, utan också om förebyggande vård och tidig upptäckt med hjälp av testning och screening. Liberalerna vill intensifiera arbetet för att få fler att gå på screeningundersökningar, exempelvis genom hälsoinformatörerna. Organiserad prostatacancertestning har införts inom ramen för ett treårigt pilotprojekt och kommer därefter utvärderas. I regionen finns även Sveriges första pilotprojekt inom lungcancerscreening för kvinnor i riskgrupp, ett exempel på individualiserad riktad screening. Dessa projekt ska fullbordas med förhoppning om permanent införande

om resultaten talar för det. Sedan drygt ett år tillbaka samordnar RCC Stockholm-Gotland det nationella införandet av tjock- och ändtarmscancerscreening i övriga regioner.

Även äldre kvinnor insjuknar i bröstcancer, och därför ska mammografiscreening erbjudas kvinnor över 74 år. På sikt bör screening i större utsträckning individualiseras och utgå från identifierade risker och behov, snarare än generella och ibland kategoriska gränsdragningar.

Stora framsteg har gjorts för att utrota livmoderhalscancer. Inom ramen för en studie vid Karolinska universitetssjukhuset har kvinnor i Region Stockholm upp till 27 års ålder erbjudits så kallad catch-up-vaccinering mot HPV.

Kön för att få det hiv-förebyggande läkemedlet PreP är numera borta. Det behöver fortsättningsvis säkerställas att PreP erbjuds med god tillgänglighet.

Region utreder i dagsläget en hållbar struktur för äldrevaccination. För tillfället erbjuds årligen alla invånare över 65 år kostnadsfri vaccination mot säsongsinfluensa och pneumokocksjukdom, vilket är positivt. Liberalerna vill se att man så snart ekonomin tillåter går vidare för att införa ett regionalt äldrevaccinationsprogram med flera olika vaccin. En viktig målsättning bör vara att öka vaccinationstäckningen. Regionen bör även uppvakta staten om införande av ett nationellt vaccinationsprogram för äldre.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Arbeta för att stärka hälsan i områden där ohälsan är störst.
- Fullfölja pilotprojektet med hälsosamtal. En långsiktig inriktning bör vara att dessa ska permanentas, om utvärderingen visar på positiva resultat.
- Regionen ska utveckla en ny hälsoobligation.
- Införa styrning för att fysisk aktivitet på recept, FaR, ska användas i större utsträckning.
- De utökade hembesöksprogrammen för BVC utökas till fler platser och att fler familjecentraler öppnas.
- Det särskilda uppdraget om hälsofrämjande befolkningsinriktade insatser ska utökas till fler vårdcentraler i utsatta områden.
- En kommission för jämlik och jämställd hälsa ska tillsättas.
- Pilotprojekten med organiserad prostatacancertestning och individualiserad lungcancerscreening ska fortsätta.
- Mammografiscreening ska utvecklas till att bli mer individualiserad och åldersgränsen tas bort.

3.4 Närakuterna – en viktig del i sjukvårdssystemet

När vårdbehovet är akut måste vården vara snabb. På närakuterna får hundratusentals patienter hjälp med de vanligaste akuta skadorna och sjukdomarna. Där finns labb, röntgen och ambulansintag. Närakuterna är också en viktig del i att korta väntetiderna på sjukhusens akutmottagningar. Närakuterna har tjänat regionens invånare väl. Vi liberaler menar att de behöver värnas, och att vi dessutom behöver öppna fler närakuter i regionen.

Budgetförslaget från vänsterstyret innebär tyvärr en stor osäkerhet kring närakuternas framtid. En utredning ska genomföras med fokus på samlokalisering med akutsjukhusen. Närakuter vid eller nära akutsjukhusen är viktiga och det har därför varit en inriktning att skapa sådana när närakutstrukturen har byggts upp. Vi kan dock inte tolka vänsterstyrets budget på annat sätt än att framtiden för övriga närakuter är hotad. Det gäller i så fall Nacka, Sollentuna, Handen, Järva och troligen Hötorget/City. Likaså torde det innebära ett stopp för de beslutade nya närakuterna i Skärholmen och Jakobsberg.

Många patienter som tidigare sökt vård via de större akutmottagningarna, trots att de egentligen inte haft behov av akutsjukhusens högspecialiserade resurser, har sedan de nya närakuternas införande kunnat få vård där i stället. Köerna är också kortare än vid akutmottagningarna. Det betyder mer tillgänglig vård av hög kvalitet, samtidigt som akutsjukhusen avlastas och kan fokusera på de svårast skadade och sjuka.

Att besöken ökat på närakuterna och minskat på akutmottagningarna indikerar att effektiviteten ökar i sjukvårdssystemet utifrån LEON-principen (Lägst effektiva omhändertagandenivå). Ett besök på närakuten för samma skada kostar mindre än ett besök på akuterna vid sjukhusen och är därmed ekonomiskt effektivt när patienterna får vård på rätt plats. Tillgängligheten för patienterna har ökat genom den geografiska spridning som närakuterna har i länet och som medför att flertalet invånare har tillgång till en närakut i sin relativa närhet. Barn utgör en stor andel av patienterna på närakuterna och tillgängligheten för barnfamiljer har ökat i regionen. Före införandet av den nya närakutstrukturen fanns en närakut för barn i hela länet, medan det nu finns kravställd barnkompetens på samtliga länets elva närakuter.

Närakuterna behöver finnas fördelat över länet. I dag finns områden där avståndet till närmsta närakut försvårar för patienter att söka vård på rätt vårdnivå. För att nå en sammanhållen vårdstruktur i regionen finns behov av ytterligare närakuter för att säkerställa en jämlik vård. I ett första steg bör de två beslutade närakuterna i Skärholmen och Jakobsberg öppnas. I nästa steg vill Liberalerna öppna närakuter i Bromma och Dalen. Närakuterna finns till för de skador och sjukdomar som vårdcentralerna inte kan hantera, men som inte kräver akutsjukhusens resurser. Vårdcentralerna (husläkarmottagningarna) ska fortsatt utgöra navet i patientens sjukvårdskedja och första linjen för det stora flertalet patienter som har akuta men icke livshotande åkommor.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Inga etablerade närakuter ska läggas ner.
- Fler närakuter ska öppnas, först och skyndsamt närakuterna i Skärholmen och Jakobsberg enligt redan fattade beslut.
- Ytterligare två närakuter ska etableras under mandatperioden – i Bromma och Dalen (Enskede).

3.5 Akutsjukhus och fler vårdplatser för snabbare vård

Omställningen till en god och nära vård innebär att invånarna ska erbjudas och kunna hitta till vården på rätt vårdnivå. Vård ska erbjudas på lägsta effektiva omhändertagandenivå (LEON-principen) för att finnas nära invånarna och för att vara kostnadseffektiv, så att begränsade resurser räcker så långt som möjligt och fördelas utifrån vårdbehov. Omställningen innebär ett successivt minskat uppdrag för akutsjukhusen. Denna omställning ska fortsätta.

Samtidigt som vård flyttas ut från akutsjukhusen, måste det finnas plats och resurser för de patienter som behöver mer avancerad vård. I en växande region behöver också sjukhusen växa. Vi vill se fler bemannade vårdplatser på akutsjukhusen, för att fler ska kunna få vård i tid. Målet bör vara 85 % beläggningsgrad en genomsnittlig dag, för att skapa nödvändiga marginaler för sjukhusen och vårdpersonalen.

Färre vårdplatser på sjukhusen över tid har i grunden varit en planerad utveckling. I takt med medicinsk och teknisk utveckling har vårdtider kortats; operationer som förr krävde flera dagars sjukhusvistelse kan nu utföras med dagkirurgi. Mer och mer vård utförs också utanför de stora sjukhusen. Samtidigt som sjukhusens vårdplatser har minskat, har vårdplatserna kraftigt byggts ut på andra nivåer i vården, inte minst i geriatriken (specialiserad äldresjukvård) och ASiH (den avancerade sjukvården i hemmet). De senaste åren har alla stora sjukhus i regionen byggts om och byggts ut. Fler vårdplatser finns nu i enkelrum, vilket gynnar både personlig integritet och smittskydd. Vårdmiljön och arbetsmiljön har förbättrats med moderna vårdlokaler. Antalet tillgängliga vårdplatser på akutsjukhusen har också ökat med drygt 200 de senaste fyra åren.

Men tyvärr räcker inte de öppna vårdplatserna till. Små marginaler leder till överbeläggningar som fortplantar sig i långa väntetider på akuten. Liberalerna menar att det är viktigt att vända den här utvecklingen. Både för patienterna, men också för att skapa en bättre arbetsmiljö för personalen. Det handlar inte främst om rum och sängar, utan om att fler vårdplatser måste kunna bemannas och vara tillgängliga för de patienter som behöver. Alla akutsjukhus måste ha fungerande modeller för triage och flödesprocesser samt adekvat antal öppna vårdplatser, för minsta möjliga väntetid till ett tryggt omhändertagande. Insatser för att återrekrytera och behålla sjuksköterskor behöver prioriteras.

Det ska finnas mer luft i systemet så att det alltid finns vårdplatser utifrån behov. Vilka vårdplatser det exakt rör sig om behöver utredas. Sammantaget rör det sig om en blandning av vårdplatser. Fler patienter kan vårdas i eftervård, rehabilitering eller geriatrik, och ännu fler kan komma via närakut eller direkt till geriatriken. Även utbyggnaden av geriatriska vårdplatser och ASiH-platser behöver fortsätta så att fler patienter kan få vård på rätt nivå utanför akutsjukhusen. Samverkan med kommunerna kring utskrivningsklara patienter ska fortsätta utvecklas. Ledsagning ska införas på sjukhusen.

Vår bedömning är att våra satsningar på vårdcentralerna och närakuterna kommer skapa mer luft i systemet för sjukhusen, varför sjukhusens ersättningshöjning kan modifieras. Närakuter kan avlasta akutmottagningarna på sjukhusen ytterligare med kostnadseffektiv vård. Vår satsning på närakuter gör således att det inte behöver satsas lika mycket på akutsjukhusen. En informationskampanj för att öka invånarnas medvetenhet om var man vänder sig för vilken vård bör genomföras för att fler patienter ska få snabbare vård på rätt vårdnivå, och minska trycket på länets akutsjukhus. Liberalerna avvisar vänsterstyrets förslag att åter utöka akutsjukhusens uppdrag inom öppen specialistvård. Vård ska erbjudas på lägsta effektiva omhändertagandenivå.

God ekonomisk hushållning behöver råda i hela hälso- och sjukvården. Det är inte ansvarsfullt att som vänsterstyret i sitt förslag till budget 2023 till synes ta bort eller kraftigt begränsa de effektiviseringskrav som finns på sjukhusen. En fortsatt förväntan på god ekonomisk hushållning bidrar till nödvändiga satsningar och investeringar framgent.

Som beskrivits ovan anser Liberalerna att ytterligare ett akutsjukhus bör upphandlas.

Norrtälje sjukhus skiljer sig från övriga sjukhus i regionen genom att hälso- och sjukvården bedrivs inom ett kommunalförbund som bildats av regionen och kommunen. Även denna samverkansform behöver goda förutsättningar från regionen.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Omställningen och nivåstruktureringen av vården utifrån lägsta effektiva omhändertagandenivå ska fortsätta och akutsjukhusens uppdrag kring öppen specialistvård inte ska utökas.
- Arbetet med ökad direktinläggning på geriatrisk avdelning för att öka trygghet, vårdkvalitet och effektivitet ska fortsätta.
- Norrtäljemodellen med sjukhus, annan sjukvård och kommunal omsorg i ett kommunalförbund ska värnas och regionen fortsätta ta ansvar för en säkrad finansiering av vårdens och kommunalförbundets utveckling.

3.6 Högspecialiserad vård – Region Stockholm ska vara spjutspets

Region Stockholm har den mest högspecialiserade vården i hela Sverige. Den mest avancerade och högspecialiserade vården räddar liv och är en viktig del av Region Stockholms hälso- och sjukvård – för invånare i vår region och för människor från andra delar av landet, och ibland världen. En hög nivå av högspecialiserad vård är viktig också för forskning och framsteg inom Life science (livsvetenskaper) och stärker regionens konkurrenskraft och attraktivitet.

Region Stockholm ska fortsätta ligga i framkant gällande högspecialiserad vård. Karolinska Universitetssjukhuset, exempelvis, är ett av världens främsta sjukhus. Ett annat bra exempel på att sjukvården i Region Stockholm är ledande är Karolinska Comprehensive Cancer Center som samlar spetskompetens inom grundforskning, klinisk forskning och högspecialiserad cancervård. Att Region Stockholm är en stark aktör inom nationell högspecialiserad vård och erbjuder vård till patienter från andra län och länder ger en volym i verksamheten som bidrar till hög kvalitet i denna vård även för invånarna i Stockholms län. I dagsläget har Region Stockholm 14 av de nationella uppdragen inom högspecialiserad vård. Region Stockholm bör fortsätta söka NHV-uppdrag.

Utbildning och forskning är viktigt för den högspecialiserade vården. För att utveckla den avancerade vården för patientens individuella behov krävs ett brett samarbete mellan vården, akademin och företagen. Ett väl fungerande samarbete mellan akademi och hälso- och sjukvård är också grundläggande för att nya slutsatser och behandlingsmetoder snabbt föras ut till alla vårdnivåer.

Som beskrivits ovan satsar Liberalerna i denna budget för att öka platserna på akutsjukhusen. Liberalerna ser också att ytterligare ett akutsjukhus bör upphandlas.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Region Stockholm ska fortsätta söka uppdrag inom nationell högspecialiserad vård
- Samarbete mellan akademi, vård och företag ska fortsätta främjas.

3.7 Prehospital vård

Framtagandet av en prehospital framtidsplan för 2026-2034 har påbörjats och inkluderar de nya förutsättningarna med en aktör i egen regi som leverantör av prioriterings- och dirigeringstjänsten, i enlighet med vad som tidigare beslutats. Utbildningsinsatserna kring akut prehospital psykiatri fortsätter för samtlig personal i den prehospitala vården.

Psykiskt sjuka patienter ska mötas av vårdpersonal och inte polis. I föregående budget permanentades en psykiatriambulans (PAM). Idag finns således två PAM, och dessa ska värnas.

Under 2021 beslutades att etablera regionens nya ambulanshelikopterbas i Ullna, Österåker, samt att utöka regionens ambulanshelikopterverksamhet från en till två helikoptrar året runt.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Arbetet med den prehospitala framtidsplanen ska fortsätta.

3.8 Fortsätt utvecklingsarbetet inom förlossningsvården

En förlossning är för många kvinnor livets mest sårbara stund. Svensk förlossningsvård är bland den säkraste i världen men behöver utvecklas för att även ge hållbara förutsättningar för vårdpersonalen. Medarbetarnas insatser och arbetsmiljö är avgörande för en trygg och god förlossningsvård.

Utvecklingsarbetet avseende förlossningsvården i Region Stockholm, i samarbete med professionerna, har bara börjat och behöver fortsätta. En ny förlossningsklinik på S:t Görans sjukhus ska etableras 2023. Liberalerna har tillsammans med övriga i den tidigare blågröna majoriteten fattat beslut om utökade anslag för förlossningsvården för bland annat arbetsmiljö om totalt 555,5 miljoner kronor över tre år (2022-2024). Denna redan beslutade satsning behöver fortgå. Utöver det har vårdval förlossning reviderats och får en årlig uppräkning av ersättningen om ca 20-40 miljoner kronor per år för vårdvalet som helhet. I november 2021 beslutade regionfullmäktige om inriktning för framtidens förlossningsvård. Ett åttapunktsprogram har tagits fram där målsättningen är tydlig: bättre arbetsmiljö, mindre stress för medarbetarna, och samtidigt ökad trygghet för de födande med en barnmorska per födande. Denna satsning ska värnas.

I det nya styrets budget görs en satsning på hemförlossningar. Det anser vi är en felprioritering av såväl ekonomiska som rättvise- och medicinska skäl. I detta ansträngda ekonomiska läge är det fel fokus att prioritera hemförlossning som är kostsammare och mer personalkrävande än förlossning på sjukhus, särskilt då denna kostsamma metod enbart kan komma en liten grupp till del.

Konkret innebär åttapunktsprogrammet bland annat en förändring av arbetssätt som möjliggör en barnmorska per födande i aktiv fas, arbetsplatsrotation mellan förlossningsenhet och öppenvården utanför förlossningsenheterna, ökad läkarbemanning, förbättrade processer för hela graviditeten, tydliga kompetens- och karriärmodeller, handledning och mentorskap, utvärdering av arbetstidsmodellens tillämpning och effekt inom förlossningsvården och uppgiftsväxling – vårdnära servicepersonal avlastar vårdpersonal med uppgifter som patientnära städning, måltidshantering och förrådshantering. Programmet sjösattes under 2022 och det är viktigt att programmet nu får fortgå och kan implementeras utifrån varje förlossningsenhets förutsättningar.

Region Stockholm var först i Sverige med att erbjuda en sammanhållen vårdkedja genom graviditet, förlossning och eftervård genom projektet ”Min barnmorska” vid Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge. I november 2021 beslutade hälso- och sjukvårdsnämnden att inom ramen för revideringen av vårdval förlossning utreda hur den vårdform som utarbetats i projektet Min barnmorska skulle kunna införas på fler förlossningsenheter i länet. Resultatet av utredningen innebar att projektet permanentas från och med september 2022 och nu utökas till alla förlossningsenheter som ett tilläggsuppdrag; ”Sammanhållen vårdkedja under graviditet, födsel och eftervård”. Vårdgivarna ska inom tilläggsuppdraget erbjuda en sammanhållen vårdkedja genom graviditet, förlossning och eftervård med hjälp av ett team av barnmorskor som följer den gravida. Varje gravid kvinna som ingår i uppdraget har en utsedd barnmorska som är primärt ansvarig för hennes vård. Tilläggsuppdraget ska värnas och följas upp.

Många kvinnor lider av problem som kan kopplas till komplikationer under förlossningen, men alla får inte, eller känner inte till, den hjälp de har rätt till. Gravida har rätt till tidig information om vanliga komplikationer efter en förlossning och vart man kan vända sig för hjälp, även vid mindre förlossningsskador. Arbetet med en god eftervård är en del av det permanentade projektet Min barnmorska, men Liberalerna ser att eftervården behöver utvecklas ytterligare, exempelvis genom att ett program tas fram som liknar det för graviditet inom mödravården. Tillgången till fysioterapeutisk kompetens behöver också ses över.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Utvecklingsarbetet Framtidens förlossningsvård ska fortsätta.
- Projektet och tilläggsuppdraget ”Sammanhållen vårdkedja under graviditet, födsel och eftervård”, det tidigare projektet Min barnmorska, ska värnas.
- Kompetensförsörjningen inom fysioterapeuter för eftervård ska ses över.
- Ett tydligt program för eftervård ska tas fram och kostnadsberäknas.

3.9 Arbetet mot psykisk ohälsa ska vara prioriterat

Enligt Världshälsoorganisationen WHO är psykisk ohälsa världens snabbast växande folksjukdom. Utvecklingen, i synnerhet bland barn och unga, är oroväckande och något som behöver uppmärksammas. Liberalerna vill att arbetet mot psykisk ohälsa ska prioriteras – med ett särskilt fokus på barn och unga. Vi vet att tidiga insatser sparar både lidande och resurser. Mycket har gjorts, men mer behöver göras. I omställningen mot en god och nära vård har vårdcentralernas basuppdrag breddats och vårdcentralerna ansvarar nu för att stöd för lindrig till måttlig psykisk ohälsa, den så kallade första linjens psykiatri. I uppdraget ingår också samverkan med skolhälsovården. Det är därför avgörande att primärvården har tillräckligt med resurser – exempelvis för att kunna anställa vårdpersonal som arbetar inom det psykosociala arbetet. Det är viktigt för barn och unga, men även för barn- och ungdomspsykiatrin, att första linjens psykiatri fungerar då det är den första vägen in i systemet vid lindrig till måttlig psykisk ohälsa. I detta budgetförslag avsätter vi medel till primärvården.

Ett antal åtgärder har genomförts för barn och unga med psykisk ohälsa där barn- och ungdomspsykiatrin bland annat har tillförts ytterligare resurser. Barn- och ungdomspsykiatrin reformeras och delas från och med 2023 in i nio ansvarsområden, vilket förväntas ge bättre förutsättningar att bedriva effektiv specialistvård. En sammanhållen vårdkedja införs för patienter med ADHD. Förändringarna följs upp genom en särskild uppföljningsplan och under hösten 2022 planeras för en genomlysning av barn- och ungdomspsykiatrin med fokus på bemanning och kompetensförsörjning.

Hur vi styr vården spelar roll och är ett viktigt fokus framåt. För den specialiserade vården, där barn- och ungdomspsykiatrin ingår, finns en skarpare regional vårdgaranti. Fram till hösten 2022 var den del av vårdgarantin som berörde första besök inom 30 dagar pausad med anledning av pandemin. Den del av vårdgarantin som berör utredningar inom 90 dagar är dock fortsatt pausad. IVO lyfter att långa väntetider inom BUP är ett problem och att konsekvenserna kan bli allvarliga. Av detta skäl ska en särskild handlingsplan tas fram för att i första hand uppnå den skarpare regionala vårdgarantin och nationella målsättningen för barn och-ungdomspsykiatrin, med tydliga uppföljningskrav, för att sedan påbörja arbetet med att skärpa kraven ytterligare. Patienter med störst behov ska alltid prioriteras och barn och unga som redan väntar på vård ska inte prioriteras bort. Den pågående reformen, där ansvaret för neuropsykiatriska utredningar flyttas till BUP, behöver komma på plats skyndsamt och på ett bra sätt. En fast kontakt ska erbjudas alla som är under behandling i psykiatrin. Möjliga vägar till ökar effektivitet inom BUP och behandling av fler patienter behöver undersökas, exempelvis kan det röra sig om tydliga mål eller upphandling av ytterligare ett område.

Personalen är en nyckelfaktor för att BUP ska fungera väl. Här finns behov av att utreda hur arbetsmiljön kan förbättras. Kompetensförsörjningen skulle kunna underlättas om det exempelvis gick att kombinera en anställning på BUP med bisysslor såsom forskning, eller genom arbetsplatsrotation, liknade det för personal inom förlossningsvården, där personalen kunde varva arbetsuppgifter på BUP med att exempelvis vara några dagar på en vårdcentral. Den administrativa bördan behöver minska.

Samverkan mellan olika huvudmän bidrar till en bredare helhetsbild kring viktiga risk- och friskfaktorer och större möjlighet att främja psykisk hälsa samt förebygga och behandla psykisk ohälsa. Det finns skäl att förbättra samarbetet mellan första linjens psykiatri, BUP och elevhälsan. Arbetet med att inrätta Ungdomens hus måste intensifieras.

Inte bara unga är en prioriterad grupp. Psykisk ohälsa bland äldre behöver också uppmärksammas. Upplevd ensamhet är vanligt förekommande hos såväl yngre som äldre personer och kan orsaka psykisk ohälsa och sjukdom. En rapport har nyligen tagits fram inom Region Stockholm om äldre och ensamhet och ett pilotprojekt har genomförts inom primärvården. Rapportens slutsatser behöver tas om hand under kommande år.

Liberalerna har drivit länge att en patient med etablerad kontakt inom psykiatrin på eget initiativ ska kunna läggas in i slutenvård när sjukdomstillståndet är på väg att försämras. Självvald inläggning har först testats i mindre skala och används sedan en tid i bredare skala i Region Stockholm. Självvald inläggning ska kvarstå och utvecklas.

Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram en nationell strategi mot psykisk ohälsa och suicid. Detta välkomnas. Regionens arbete med suicidprevention är viktigt och måste fortsätta. Hbtqi- och transpersoner lider ì större utsträckning av psykiska ohälsa och behöver därför särskilt uppmärksammas.

Det är stor brist på rättspsykiatriska vårdplatser i länet och befintliga lokaler är i behov av upprustning. En plan för upprustning av lokalerna och utbyggnad av antalet platser är beslutad och arbete pågår. Vårdmiljön är viktig för att främja hälsa och tillfrisknande överallt inom vården. Flera av psykiatrins och inte minst rättspsykiatrins lokaler är nedgångna och slitna och behöver rustas upp.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Första linjens psykiatri ska stärkas och en utbyggd psykosocial vård ska vara en prioriterad del i utvecklingen av primärvården.
- Satsa sammantaget 100 miljoner kronor 2023 för kortare köer och bättre arbetsmiljö inom BUP.
- Tillsätta en utredning för bättre arbetsmiljö inom BUP.
- En handlingsplan ska tas fram i syfte att uppnå den skarpare regionala vårdgarantin och nationella målsättningen för barn- och ungdomspsykiatrin, samt säkerställa att barn som redan väntar på vård prioriteras, för att sedan skärpa kraven ytterligare.
- Tillsätta en kommission för psykisk hälsa bland unga för att följa det nationella arbete som aviserats och se över specifika behov och åtgärder i regionen.
- Planerade renoveringar av psykiatrins lokaler inklusive för rättspsykiatrin ska genomföras.

3.10 En human beroendevård – se det glömda Sverige

Narkotikadödligheten i Sverige är högst i hela EU och har mer än fördubblats under de senaste tio åren. Beroende är en sjukdom och den som drabbas ska få vård. Ansvarsfördelningen inom regionen och mellan regionen, kommunerna och polisen ska vara tydlig och inga gråzoner får förekomma då risken att det drabbar individens liv och hälsa negativt är stor. En bra beroendevård är viktig för att att stötta personer som lever i stor utsatthet, en ibland bortglömd grupp. Varje individ, också den med de allra sämsta förutsättningarna, har rätt att ges chans till en så god hälsa som möjligt och verktyg att kunna leva ett värdigt liv. Liberalerna beklagar att frågorna verkar bortglömda också av det nya vänsterstyret i regionen, då vi bekymrat noterar att beroendevården och personer som använder droger saknas i styrets budgetförslag. För oss liberaler är det angeläget att lyfta och se de grupper som finns i det glömda Sverige.

Flera viktiga åtgärder har vidtagits inom Region Stockholm på senare år. Som en del i vårdcentralernas uppdrag om första linjens psykiatri görs en stor utbildningssatsning inom område psykisk ohälsa och screening av beroendeproblematik för vårdcentralerna. Förbättringar gäller också samverkan mellan psykiatrin, primärvård och den somatiska hälso- och sjukvården och behandling inom sprututbytesverksamheterna. En viktig verksamhet har varit den så kallade Hepatitbussen som erbjuder drop-in test för att upptäcka Hepatit C i ett tidigt skede och sätta in behandling. Verksamheten utfördes som ett samarbetsprojekt med bland annat Karolinska Universitetssjukhuset och Brukarföreningen och var väldigt viktig för att nå utsatta grupper och upptäcka Hepatit C i ett tidigt stadium. Hepatitbussen bör återinföras och permanentas från och med år 2023. Samarbetet mellan beroendevården och infektionssjukvården har också stärkts på senare år när det gäller behandling av Hepatit C.

Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende (LARO) är en angelägen verksamhet för att människor ska ha möjlighet att både överleva och leva ett drägligt liv. Det vetenskapliga stödet för LARO är starkt. Fler personer borde få tillgång till LARO-behandling och tillgängligheten och valfriheten utökas.

Läkemedlet Naloxon är ett effektivt sätt att rädda livet på personer som tagit en överdos. I Region Stockholm tillhandahåller sprututbytesverksamheten utdelning av Naloxon sedan januari 2018 med goda resultat. Det är viktigt att detta fortsätter och att tillgången på Naloxon är god i miljöer där det kan komma till användning Utbildning i hur läkemedlet används bör fortsatt ges på regionens beroendemottagningar och i sprututbytesverksamheten.

Det är viktigt att det finns stöd för unga med beroendeproblematik. Maria Ungdoms verksamhet ska utökas. Ungdomar med drogberoende eller riskbruk får livsviktig vård inom Maria Ungdomsverksamheten. Vårdplatserna hos Maria Ungdom ska bli fler. Dagens sex heldygnsplatser bör under 2023 utökas till sju platser.

En översyn av den långsiktiga utvecklingen och behoven vid Maria Ungdom bör också göras. De så kallade Mini-Mariorna, som finns i många kommuner i Region Stockholm, är viktiga.

Så kallade brukarrum för personer som injicerar droger finns idag i flera länder i Europa, exempelvis i Norge och Danmark, där personer ska kunna inta sina droger i säkra miljöer. Brukarrum skulle kunna minska utsatthet och förhindra att människor dör i en överdos om vården erbjuder en plats där det finns kompetent personal som kan ge råd och stöd för hälsan och hjälpa till att häva en överdos. Liberalerna arbetar nationellt för att möjliggöra försöksverksamhet med brukarrum i Sverige.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Utbildningar om beroendevård för primärvården ska fortsätta.
- Hepatit C-bussen ska återupptas och permanentas.
- LARO-programmet ska utvecklas avseende räckvidd, tillgänglighet och valfrihet.
- Fortsatt god tillgång på Naloxon ska säkerställas.
- Maria ungdoms verksamhet ska utökas med fler heldygnsplatser.
- Det långsiktiga behovet och utvecklingen av beroendevården för barn och unga ska utredas.

3.11 En jämlik tandvård

En god tandhälsa är viktig för hela människans hälsa. För Liberalerna är det viktigt med en god och jämlik tandvård i hela länet, och ett särskilt fokus på utsatta grupper, barn och unga, och äldre med dålig munhälsa. Tandvården ska arbeta med förebyggande åtgärder och tidig upptäckt. Barntandvården ska fortsätta vara kostnadsfri. Särskilda insatser ska riktas mot socioekonomiskt utsatta områden. Jämlikheten ska stärkas och förutsätter en tät samverkan med kommunerna i syfte att förbättra tandhälsa hos barn och unga, personer med beroendeproblematik, äldre, samt personer med funktionsnedsättningar.

Regionens målsättning ska vara att bibehålla tandhälsan där den är god och förbättra den för dem med sämre tandhälsa. Fokus ska ligga på de grupper som inte fullt ut fått ta del av en generell utveckling mot en bättre tandhälsa samt på barn och ungas tandhälsa. Riktade förebyggande insatser görs där tandhälsan är som sämst, speciellt hos barn och unga vuxna, i vårdbehovsområde 3 och 4. Exempelvis har den första tandkontrollen tidigarelagts till ett års ålder. Detta arbete ska fortsätta.

Ansvaret för tandvården är i Sverige uppdelat mellan regionerna och staten. Tandvård för barn och ungdomar samt ett särskilt tandvårdsstöd för personer med omfattande behov av vård och omsorg bekostas av regionen. Regionerna har också ansvar för tandvård till asylsökande och papperslösa. Regionerna ska enligt gällande regelverk erbjuda asylsökande barn och ungdomar upp till 18 år, samt papperslösa barn, tandvård i samma omfattning som barn som är bosatta inom regionen. Vuxna asylsökande och personer som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd kan få stöd för tandvård som inte kan anstå. De rättigheter som finns gällande tandvård för asylsökande och papperslösa är viktiga – de handlar om att skydda en utsatt grupp. Skulle dessa rättigheter inskränkas och tandvård för asylsökande bli dyrare kan en konsekvens bli sämre tandhälsa, fler och större akuta vårdbehov och i förlängningen ökade kostnader för hälso- och sjukvården.

Regionen ska utveckla arbetet med frisktandvården, så kallad abonnemangstandvård, som skyddar patienten mot oförutsedda dyra tandläkarräkningar samtidigt som tandvården kan arbeta förebyggande.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Riktade förebyggande insatser ska fortsätta, särskilt där tandhälsan är som sämst.
- Fler ska informeras om abonnemangstandvård och en informationskampanj riktad mot dem som ännu inte har friskvårdsavtal ska genomföras.
- Tandvård för asylsökande och papperslösa ska fortsätta.

3.12 En hållbar arbetsgivare – medarbetarna är viktigaste resursen

Region Stockholm är en av Sveriges största arbetsgivare. Verksamheten utförs av cirka 46 000 anställda, varav 96 procent arbetar inom hälso- och sjukvården. Medarbetarna är Region Stockholms viktigaste resurs.

Strategiska och långsiktiga satsningar har gjorts för att Region Stockholm ska vara en attraktiv och hållbar arbetsgivare. Dock har pandemin inneburit extraordinära förhållanden för Region Stockholms verksamheter, och i allra högsta grad för vårdpersonalen. Ytterligare satsningar behöver göras på att förbättra arbetsmiljön, och för att främja utvecklingsmöjligheter i syfte att säkra kompetensförsörjningen på både kort och lång sikt.

3.12.1 INSATSER FÖR EN BÄTTRE ARBETSMILJÖ

För att hälso- och sjukvården ska vara en mer attraktiv arbetsplats behöver arbetsmiljön förbättras. En fördjupad analys av arbetsmiljön inom hälso- och sjukvården ska därför genomföras, med avseende på exempelvis bättre schemaläggning och arbetstidsmodeller, möjlighet till återhämtning, minskad administration och bättre utvecklingsmöjligheter.

Ett gott ledarskap stärker förutsättningarna för en bättre arbetsmiljö. Inom hälso- och sjukvården krävs ett mer verksamhetsnära ledarskap och en utökad tillitsbaserad styrning. Mandaten behöver finnas nära verksamheterna själva, samtidigt som det finns en aktiv och engagerad ledning. Vidare behöver tid för handledning och lärande prioriteras.

Det krävs större anpassning till de individuella möjligheterna att göra karriär, både kompetensutveckling och löneutveckling. Kompetens- och lönetrappor ska fortsätta utvecklas och användas för att tydliggöra vårdpersonalens karriärvägar.

Arbetsmiljön inom förlossningsvården är ett särskilt fokusområde. I enlighet med det så kallade åttapunktsprogrammet arbetar klinikerna med att utveckla sin organisation, prova nya arbetssätt, samt med anpassad bemanning och schemaläggning med ökad delaktighet från medarbetarna. Det pågående förändringsarbetet ska fortsätta kommande år i syfte att åstadkomma en mer hållbar förlossningsvård och arbetsmiljö för barnmorskor.

Administrativa bördor ska krympa och IT-relaterad ineffektivitet minimeras. Region Stockholm har gjort ett mycket omfattande arbete med att fasa ut ineffektiva system. Enbart 2022 har 150 miljoner kronor satsas för att uppdatera vårdens IT-miljöer. Utöver utveckling av den digitala miljön kan administrativ personal, exempelvis medicinska sekreterare, avlasta vårdpersonal och minska deras administrativa börda. Regionstyrelsen bör ge egenregi-verksamheterna direktiv om att minska administrativa uppgifter för vårdande personal genom att dessa förs över till administrativ personal.

Alla former av rasism, antisemitism och fördomar är förkastliga och ska aldrig tolereras, vare sig mot patienter, resenärer och andra brukare, eller mot personal. Region Stockholm bör fortsatt ha nolltolerans mot all form av diskriminering och trakasserier gentemot medarbetare. Vårdens arbetsgivare måste tydligt markera och ta avstånd när anställda utsätts för rasism, antisemitism och andra typer av kränkande behandling.

3.12.2 KOMPETENSUTVECKLING

Ansvaret för kompetensförsörjning är komplext och delat mellan staten och regionerna. Fler utbildningsplatser behövs. Region Stockholm ska fortsätta arbetet med att utveckla sitt utbildningsuppdrag, både i egen och privat regi. Det inkluderar även arbetet med att öka möjligheterna till vidareutbildning och fortbildning. Sedan många år tillbaka erbjuds barnmorskor, specialistsjuksköterskor och specialistundersköterskor detta med bibehållen lön.

Region Stockholm utvecklar nya styr- och ersättningsmodeller för fortsatt utbildning efter läkarexamen fram till specialistkompetens. Den nya bastjänstgöringen har införts samtidigt som den existerande allmäntjänstgöringen kommer att finnas parallellt under de närmaste åren för att säkra läkarförsörjningen. Syftet är att säkra kvalitet och framtida kompetensförsörjning av specialistläkare, möjliggöra ökad regional styrning av medel mot bristspecialiteter och öka samverkan gällande utbildningstjänster mellan vårdgivare i hela hälso- och sjukvårdssystemet. Antalet platser för allmäntjänstgöring (AT), bastjänsgöring (BT) och specialiseringstjänsgöring (ST) behöver fortsätta att öka.

Att inte ta vara på äldres erfarenhet och kompetens innebär ett stort slöseri. Vårdens medarbetare ska därför erbjudas möjlighet att fortsätta att arbeta efter 68 års ålder. Regionfullmäktige har fattat ett sådant beslut gällande Region Stockholms medarbetare och det måste skyndsamt implementeras.

Möjligheten till bisysslor för anställda ska utvecklas för att underlätta samarbete i jourlinjer och bemanning i dygnet-runt-verksamheter. Regionledningskontoret har börjat se över den gällande tillämpningsanvisningen för bisyssla. Detta måste skyndsamt implementeras.

Den långsiktiga målsättningen att bli oberoende av inhyrd personal ska kvarstå.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- En översyn av sjukvårdspersonalens arbetssituation, med tillhörande analys av arbetsmiljön, ska genomföras.
- Regionens egenregi-verksamheter ska uppdras att minska administrativa uppgifter för vårdpersonal genom överföring till administrativ personal.
- Besluten om att kunna arbeta efter 68 års ålder och om utökade möjligheter för bisysslor ska skyndsamt implementeras.
- Satsningen på att rusta upp vårdens IT-miljöer och frigöra tid för vårdpersonalen att träffa patienter ska fortsätta.

3.13 Forskning, innovation och digitalisering

3.13.1 DAGENS FORSKNING BANAR VÄG FÖR MORGONDAGENS HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

Stockholmsregionen har ett starkt forskningsarv som Liberalerna vill värna. Region Stockholm avsätter egna medel samt får statligt stöd för forskning.

All vård som ges ska vara grundad på vetenskap och beprövad erfarenhet. God forskning är centralt för att föra utvecklingen framåt. Med stöd av forskning kan man även snabbt identifiera och bekämpa akuta hot, något som inte minst blev tydligt under Covid-19-pandemin. Den viktiga resurs som forskning utgör får dock aldrig tas för given. Det är politikens ansvar att säkra förutsättningar och möjligheten att dra nytta av framsteg. Den svenska hälso- och sjukvårdens medicinska resultat, vårdkvalitet och patientsäkerhet är redan idag världsledande inom flera områden. Sverige ingår i OECD:s fem-i-topp med störst forsknings- och utvecklingsandel av BNP.

Forskning kring förebyggande och, hälsofrämjande arbete samt rehabilitering behöver stärkas, för både fysisk och psykisk hälsa. Region Stockholm ska verka särskilt för stark forskning inom den nära vården och inom de stora folksjukdomarna. Ett nära samarbete med länets lärosäten är viktigt för att främja forskningen.

När vård flyttar ut från sjukhusen och alltmer vård ges närmare människor, i primärvård, öppenvård och rentav i det egna hemmet, är det nödvändigt att forskningen också flyttar med. Patientnära (klinisk) forskning är en förutsättning för att förbättra vårdens kvalitet.

Stockholms medicinska biobank har en nyckelfunktion för såväl vård som för forskning och fordrar samfinansiering mellan Karolinska Institutet, Karolinska universitetssjukhuset och regionstyrelsen. Centrum för hälsodata (CHD) behöver också värnas och utvecklas. De externa parterna som nyttjar CHD bör bidra till finansieringen enligt självkostnadsprincipen.

Patientjournalerna ska i framtiden innehålla strukturerade vård- och hälsodata, samt laboratorievärden som direkt förs in i relevanta kvalitetsregister. Det kommer bidra till ökad kunskap både för patienten och hälso- och sjukvården i realtid. Artificiell intelligens kan användas som diagnosstöd samt för att med större precision hitta lämpliga metoder för behandling och långtidsuppföljning. Verktygen som används ska vara kvalitetssäkrade, ändamålsenliga och baserade på tillförlitliga data. Målet är att för varje patient generera individanpassade förslag från nationella och internationella register över pågående studier som är lämpliga att ingå i. Vidare är det viktigt att vård- och hälsodata görs tillgängliga för både vården och forskningen för att skapa kunskapsbaserade beslut. Vård- och hälsodata är viktiga för de alltmer individualiserade behandlingarna. Genom bättre diagnostikmetoder

exempelvis kartläggning av arvsmassa kan rätt behandling för rätt sjukdom till rätt patient ges, s k precisionsmedicin.

Fler medarbetare i vården ska genomföra en forskarutbildning. Under de senaste decennierna har andelen disputerade inom vården minskat och medelåldern hos Region Stockholms disputerade är hög. Det krävs stora satsningar framöver från universitet och Region Stockholm för att medarbetare ska vilja och kunna genomföra forskarutbildning parallellt med sitt kliniska arbete. I en liberal värld måste utbildning löna sig.

3.13.2 LIFE SCIENCE SOM SKAPAR VÄLSTÅND OCH HÖJD LIVSKVALITET

Stockholmsregionen har en lång tradition av framgångsrikt life science-arbete (livsvetenskaper) som bidragit till att skapa välstånd. Karolinska universitetssjukhuset utgör, tillsammans med Karolinska Institutet, navet i ett unikt life science-kluster som främjar samverkan mellan forskning, näringsliv, utbildning och vård. Ett exempel på detta är inrättandet av Precisionsmedicinskt centrum Karolinska.

För att klara den internationella konkurrensen har Region Stockholm antagit en life science-strategi med tydliga handlingsplaner. Liberalerna i Region Stockholm har högre ambitioner och vill se en nationell samling kring frågan om att använda hälsodata på ett etiskt, säkert och strukturerat sätt för såväl patienten som för forskningen. En nationell utredning arbetar med detta.

3.13.3 FORTSÄTT FRÄMJA INNOVATION

I Region Stockholm har Liberalerna länge varit pådrivande i arbetet med att främja innovation och att möjliggöra innovation för regionens anställda, men även invånardriven innovation. Det har resulterat i en välintegrerad innovationsorganisation, med bland annat en innovationsfond för att regionens anställda inom alla verksamheter enkelt ska kunna söka stöd i arbetet att omsätta goda idéer i innovationer som ger praktisk nytta och utveckling.

Innovationsförmågan i verksamheterna ska öka ytterligare genom bland annat förbättrat metodstöd och därmed ökad spridning av nya innovationer i enlighet med de behov som identifierats i utvärderingen av innovationsfonden.

Ökade förväntningar på vården kan mötas genom att öka innovationstakten och förbättra arbetssätten. En huvudfråga i liberal sjukvårdspolitik är att ge alla professioner bättre förutsättningar genom att få bort tidstjuvarna i vardagen. Läkare och sjuksköterskor ska kunna ägna huvuddelen av sin arbetstid åt vård och omsorg, och därmed ägna mindre tid åt administration. Det är orimligt att patientarbete kan utgöra så lite som 18 procent av en sjukhusläkares arbetstid (enligt tidigare undersökningar). IT-lösningarna måste bli användarvänligare. Alltför mycket tid läggs idag på journalsystem, intygsskrivande, dokumentation, signeringar, vårdsplatsjakt, avvikelserapportering, provbeställning och tidsbokning.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Forskningen inom primärvården ska öka.
- Stockholms medicinska biobank och Centrum för hälsodata ska värnas och utvecklas.
- Forskning, utveckling och utbildning ska ingå i sjukvårdens uppdrag och i de beställningar och uppföljningar som görs.
- En översyn ska göras av hur vi kan få fler yngre forskare inom Region Stockholm.
- En översyn ska göras av hur fler kan kombinera forskning med annan sysselsättning.
- Verka för nationell reglering för hur hälsodata kan användas på ett säkert sätt och samtidigt värna patienternas integritet.
- Metodstödet för innovation ska förbättras.
- Samarbeten och kompetensutbyten mellan Region Stockholm, näringsliv, invånare och akademi ska fortsatt underlättas.
- Innovation för att minska onödig administration och möjliggöra mer tid för vård och omsorg för de anställda ska främjas.

3.14 Digitalisering

Digitalisering och en god nära vård är två nyckelkomponenter för att bidra till att lösa de utmaningar vården står inför. Och utvecklingen går snabbt. För patienten kan digitala besök öka tillgängligheten och förenkla besöken, och digitaliseringen tillgängliggöra information exempelvis genom journalen via nätet. Digitaliseringen ska bidra till att förenkla administrationen och frigöra tid och resurser för patienterna. Nya sätt att bedriva vård och behandling utvecklas hela tiden och vården kan idag flytta in i människors hem tack vare smarta digitala hjälpmedel. För Liberalerna är det viktigt att vård, kontinuerligt stöd och förebyggande insatser i möjligaste mån är tillgängliga oavsett var man befinner sig fysiskt. Den digifysiska vården – som kombinerar digitala och fysiska behandlingsalternativ och kontaktvägar – måste bygga på en säker och robust digital infrastruktur. En flerårig satsning på detta genomförs. Viktigt är att vårdgarantin gäller även den digifysiska vården.

För att upprätthålla kvalitet, patientsäkerhet och resurseffektivitet ska digitala vårdbesök som regionen ersätter endast kunna ske inom regionen. Den s k utomlänstaxan, som finns till för att patienter ska kunna söka vård på plats i andra regioner, bör ej omfatta digital vård. I väntan på de nationella regeländringar som detta kräver, ska regionen verka för att digitala vårdgivare etablerar sig som fysiska vårdgivare inom regionen, för att undvika dyra utomlänslösningar. Vänsterstyrets förslag till förändring riskerar att gå i rakt motsatt riktning och bli ett incitament för digitala vårdgivare att lämna regionen, vilket skulle riskera att åter höja kostnaderna för digital utomlänsvård.

Det ska vara lätt att nå vården med olika kontaktmetoder såsom telefon, fysiska besök, e-tjänster och digitala besök. Digitalisering i vården ska alltid bidra till att öka flexibiliteten, stärka patientsäkerheten och höja vårdkvaliteten. De digitala vårdtjänsterna ska vara väl anpassade för alla invånare, oavsett funktionsvariation och teknikvana. När nya tjänster utvecklas är det viktigt att de är användarvänliga och enkla att förstå. Patientföreträdare och spetspatienter bör tidigt bjudas in i framtagandet av nya vårdtjänster.

Arbetet med att ta fram en sammanhållen och modern digital arbetsmiljö ska fortsätta. Mycket av det arbete som gjordes i det tidigare programmet Framtidens Vårdinformationsmiljö, med olika moduler som kommunicerar sinsemellan för att kunna hålla hög utvecklingstakt och vid behov enklare kunna byta ut system, bör kunna användas i den fortsätta utvecklingen. Systemen och modulerna ska vara kompatibla med varandra och ha en hög informationssäkerhet. Genomförandet av detta förändringsarbete ska ha högsta prioritet under kommande år.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har i uppdrag att säkerställa att invånarna ges möjlighet att få kallelser, provsvar och annan korrespondens via en säker elektronisk brevlåda som exempelvis Kivra. Det finns en del tekniska utmaningar kring att få fram en sådan lösning och i dagsläget utreds om det går att få på plats en lösning som i ett första steg rör kallelser till elektronisk brevlåda. Detta arbete ska fortgå.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Det ska vara lätt för alla att nå vården och olika kontaktmetoder ska erbjudas, såsom via telefon, fysiska besök, e-tjänster och digitala besök.
- Verka för att utomlänstaxan för digitala besök avskaffas.
- Vårdavtalens krav på tillgänglighet via telefon ska skärpas.
- Genomförandet av en sammanhållen digital arbetsmiljö ska prioriteras.
- Utvecklingsarbetet med en säker elektronisk brevlåda ska intensifieras.

3.15 En tillgänglig region för alla

Vården och kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla. Kontaktvägarna till vården, såväl fysiska som digitala, måste vara lättillgängliga och bemötandet av personer med funktionsnedsättning förbättras.

Det pågående arbetet med lättillgängliga digitala tjänster ska fortsätta. Hälso- och sjukvårdsnämnden ska säkerställa att de digitala tjänsterna utformas utifrån skarpa tillgänglighetskrav baserat på olika gruppers behov och på ett sätt som inte exkluderar olika patientgrupper.

Som ett led i detta har ett arbete pågått med att anpassa de mobila applikationer som omfattas av den så kallade DOS-lagen (Lagen om tillgänglighet till digital offentlig service). Insatser för att inkludera grupper som riskerar att hamna i ett digitalt utanförskap, i samband med att nya tjänster och system utvecklas, pågår också inom den så kallade #Delaktighetsboosten med representanter från bland annat funktionshinderrörelsen och kommunerna.

BOSSE Råd, Stöd & Kunskapscenter har som en del i sin verksamhet avtal med Region Stockholm.Målgruppen är vuxna personer med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning.Verksamheten finansieras delvis genom ett avtal som upphandlats enligt LOU med Region Stockholm. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har beslutat att avbryta upphandlingen av psykosocial habilitering. Förvaltningen aviserade samtidigt att samverkan med länets kommuner och det framtida stödet för målgruppen ska utredas. I avvaktan på utredningen förlängdes det nuvarande avtalet med BOSSE till och med sista december 2023. Liberalernas uppfattning är att BOSSE är en uppskattad verksamhet som bör finnas kvar och att Region Stockholm bör ta ett principbeslut om att medverka till detta.

Uppdraget SMO (Samordnat medicinskt mottagande av patienter med omfattande funktionsnedsättning) har inte kommit i gång som planerat. Det behöver skyndsamt komma i gång.

Ledsagning för synskadade bör införas på alla sjukhus, genom kravställning i sjukhusavtalen.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Det långsiktiga bevarandet av BOSSE ska säkerställas.
- Bemötandet av hur personer med funktionsnedsättning kan förbättras ska utredas.
- Ledsagning för synskadade på sjukhusen ska införas.

4. Kollektivtrafik och infrastruktur – tuffa tider kräver kloka beslut

Kollektivtrafiken i Stockholms län hör till världens bästa. En pålitlig och väl utbyggd kollektivtrafik är avgörande för en fungerande vardag för stockholmarna, för vitaliteten i arbetsmarknad och näringsliv – och för att vi ska nå klimatmålen. Redan 2018 fasades den sista fossildrivna bussen ut ur SL-trafiken. Elektrifieringen av busstrafiken breddas. En historisk utbyggnad av tunnelbanan görs. Vi har anledning att vara stolta, men det finns också fortsatt stora behov av investering i kollektivtrafik och övrig infrastruktur.

En huvudinriktning för Liberalerna är att vi ska vårda det vi har och värna den befintliga kollektivtrafiken. I det kärva ekonomiska läge vi befinner oss är ökade kostnader, exempelvis för drivmedel och el, en utmaning. Samtidigt är biljettintäkterna fortsatt lägre än före pandemin, och det är svårt att göra en säker prognos för biljettintäkterna. Det stärker Liberalerna i föresatsen att vi nu måste hushålla med de medel vi har. Än mer än tidigare bör fokus ligga på att vårda det vi har, och fokusera på åtgärder som är effektiva.

Vi liberaler tror inte på att ställa olika transportslag mot varandra. Såväl vägar som spår, gångvägar som cykelbanor, behövs. Det måste samtidigt vara enkelt att byta mellan olika typer av resande. En stor del av våra resenärer kombinationspendlar och vi Liberaler vill fortsätta arbetet för att underlätta byte mellan transportslag. Ett exempel på detta är integrering av cykeln i kollektivtrafiken. Vi vill se smarta åtgärder som ökar framkomligheten och tillgängligheten i kollektivtrafikens samtliga delar. Fler uppgångar, speciellt på de stationer som idag endast har en uppgång, som exempelvis Spånga och Tullinge, kan förbättra tillgängligheten, tryggheten och attraktiviteten i befintlig spårtrafik. Dessa åtgärder behöver utföras av Trafikverket, genom att inrymmas i den nationella planen för infrastruktur.

Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla grupper. Trottoarer och gångvägar måste vara tillgängliga för att alla, oavsett funktionsvariation, ska kunna ta del av samhället till fullo. Stockholm måste kunna erbjuda fungerande hissar samt rulltrappor och våra perronger måste vara säkra samt byggda för att motverka trängsel. Möjligheterna att ta med cykeln i kollektivtrafiken ska förbättras. Samtidigt kommer bilen fortsatt vara viktig för människor i vardagen. Vi vill se att bilarna i högre grad leds ut från regionens stadskärnor. Färre köer och kortare körtider innebär mindre utsläpp. Det innebär också mindre luftföroreningar och mindre buller från tung trafik. Utsläppssnåla och fossilfria fordon ska främjas.

I detta ekonomiska läge anser Liberalerna att det inte är rimligt att prioritera en utbyggnad av pendelbåtslinjer och inköp av nytt tonnage. Pendelbåtar är ett bra komplement till övrig kollektivtrafik, men resande med pendelbåt är samtidigt betydligt dyrare per personkilometer än annan kollektivtrafik. Att permanenta linje 83 och 84, utan att linje 83 har utvärderats eller linje 84 ens sjösatts ännu, är också fel kurs att välja och ett märkligt förfaringssätt. I detta ekonomiska läge är det också fel prioritering att permanenta ett icke behovsprövat sommarlovskort för unga och utöka till alla lov.

Samtidigt som vi vårdar det vi har och fullföljer de omfattande investeringar som redan beslutats, inte minst i ny tunnelbana, behöver vi höja blicken och se vad regionen behöver på lång sikt i termer av utbyggd infrastruktur. Liberalerna menar att det finns två projekt som behöver sättas i särskilt fokus: en utbyggnad av Spårväg City, och Östlig förbindelse. Genomförandet av dessa påverkar inte denna budget. Men foten måste sättas ner och regionens inriktning måste vara tydlig; dessa projekt bör genomföras.

Spårväg City ska förlängas till Ropsten och kopplas ihop med Lidingöbanan. En viktig fråga att lösa i detta sammanhang är hur en finansieringslösning mellan parterna Region Stockholm, Stockholms stad och Lidingö kommun kan se ut. Projektet är väl utrett och nu måste planeringen återupptas skarpt. Att fullborda Ringleden med Östlig förbindelse skulle både förbättra kopplingen över det känsliga Saltsjö-Mälar-snittet och minimera onödiga resor genom staden. Självklart ska förbindelsen ha modern och lättillgänglig kollektivtrafik.

Finansieringen av utbyggd kollektivtrafik och den lokala infrastrukturen måste säkras. Liberalerna står bakom den så kallade 50/50-principen mellan skattesubvention och biljettintäkter. Gällande SL-kortet kan konstateras

att Nykvarn är den enda kommun i Stockholms län som har spårförbindelse med tåg och som inte omfattas av SL:s biljettsystem. Detta behöver åtgärdas.

För att stärka finansieringen av nödvändiga investeringar vill Liberalerna lyfta frågan om trängselavgifterna. Idag räknas trängselskatten som en statlig inkomst, som staten kan använda till att finansiera nationell infrastruktur. Liberalerna menar att trängselskatten ska ses som en regional finansiering och därmed kunna bli en del av regionens egen finansiering av den lokala infrastrukturen.

SL-taxan har de senaste åren höjts årligen vilket är nödvändigt för att finansiera den fortsatta utbyggnaden av kollektivtrafiken. Nästa år bör SL-taxan höjas med 2 procent.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Regionen ska fokusera på åtgärder som underhåll och reinvesteringar för att vårda det vi har i kollektivtrafiken. En plan för vad som är mest prioriterat kommande år med kärvt ekonomiskt läge ska tas fram.
- Regionen ska ta initiativ till planering för att bygga Östlig förbindelse.
- Spårväg City ska byggas, finansieringsförutsättningarna ska klargöras och medel (20 miljoner kronor) öronmärkas för att återuppta planeringen.
- Trängselavgifterna bör bli en del av regionens egen finansiering av den lokala infrastrukturen. Region Stockholm bör initiera en dialog med staten om detta.
- Pendeltågsstationerna vid i första hand Spånga och Tullinge bör byggas om, och att ombyggnaden ska ingå i Trafikverkets nationella plan.

4.1 En särskild satsning på tryggt och snyggt i kollektivtrafiken

Liberalerna vill att kollektivtrafiken ska vara attraktiv, trygg, pålitlig och tillgänglig för alla.. Under senare mandatperioder har en rad positiva satsningar gjorts på trygghet, det gäller bland annat kameror vid stationer, trygghetsvärdar och väktare, och trygghetscentralen. Det finns också en rad andra områden som kan göra det mer tryggt och snyggt i kollektivtrafiken. I dessa tider när ekonomin är kärv kan det vara effektivt att satsa på mindre, kostnadseffektiva åtgärder som för en relativt liten ekonomisk insats förbättrar upplevelsen för resenärerna. Liberalerna föreslår därför ett paket för Tryggt och snyggt i kollektivtrafiken.

Nivån på renhållning måste höjas avsevärt och underhållet förbättras, vilket delvis kan ske med hjälp av innovativ teknik. Nedskräpade perronger och illaluktande hissar är alltför vanligt. Problem med hissar, rulltrappor, och skadegörelse ska åtgärdas snabbt. Stockholm måste kunna erbjuda fungerande hissar samt rulltrappor för att säkra en tillgänglig kollektivtrafik, och våra perronger måste vara säkra för att motverka trängsel. Liberalerna vill utöka användandet av modern teknik och AI för att övervaka och bättre beräkna när en rulltrappa kan behöva service och därmed kunna lösa problem innan de blir ett hinder för resenärer. När en rulltrappa står stilla måste arbetet för att åtgärda problemet påbörjas inom två dagar. Och det måste ges tydlig och uppdaterad information till resenärerna.

Det behövs en rad olika åtgärder för att förbättra tryggheten, utöver vad som gjorts. Stationer, hållplatser och gång- och cykelvägar i anslutning till kollektivtrafiken ska utformas och planeras för att bidra till ökad trygghet genom belysning, god sikt och anpassade planteringar. Flexibla nattstopp ska kunna göras i busstrafiken i större omfattning, resenärernas trygghet ökar när man kan bli avsläppt närmare sin slutdestination. En resa-hem-garanti ska införas, ett slags kredit så att man alltid kan ta sig hem på natten, även om det är 0 kronor på SL-kortet. Summan betalas tillbaka nästa gång kortet fylls på. För oss är det en trygghetsfråga att det alltid ska gå att ta sig hem, särskilt nattetid.

I takt med ett ökat resande samt växande bostadsbyggande kommer allt fler pendeltågsstationer att behöva en andra uppgång för att bli ett smidigt resealternativ för fler. Det kan även handla om stationer som av andra skäl har problem med trängsel eller trafiksäkerhet.

Sammantaget vill Liberalerna att ett tryggt och snyggt-paket påbörjas enligt nedan och lanseras under 2022; för detta ändamål öronmärks 20 miljoner kronor inom nämndens anslag.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- En satsning ska påbörjas inom trygg och snyggt, och trafiknämnden avsätta 20 miljoner kronor inom sin budget, med nedanstående innehåll:
- Utöka försöksverksamheten med flexibla nattstopp. Bussar ska, vissa tider på dygnet, kunna ha flexibla stopp.
- Inför en ”Resa-hem-garanti” på SL-kortet.
- Inventering av stationer i behov av en andra uppgång
- Nedskräpning, skadegörelse och bristande underhåll ska prioriteras och åtgärdas snarast, klotter inom 24 timmar
- Inför särskild bevakning av hissar i kollektivtrafikens miljöer
- Testa innovativa lösningar för att förhindra att hissar och rulltrappor stannar eller går sönder
- Stillastående rulltrappor och hissar ska åtgärdas inom två timmar
- Sanering av hissar och miljöer inom kollektivtrafiken bör åtgärdas inom 24 timmar
- Ytorna för rörlig reklam bör utvecklas för ökade intäkter.

4.2 En färdtjänst för framtiden

Färdtjänsten är oundgänglig för en fungerande vardag för många personer med funktionsnedsättning. Liberalerna har alltid värnat funktionsrättsliga frågor, vilka ytterst handlar om människors frihet och rättigheter. De liberala utgångspunkterna handlar om likvärdighet. Även den som har funktionsnedsättningar ska kunna leva ett liv som alla andra, och ha möjlighet att delta i samhället.

Ökad resetilldelning är ett viktigt steg för att öka människors frihet och bör vara i fokus kommande år. En mer generös resetilldelning leder till ökad likvärdighet. Färdtjänstnämnden bör därför få i uppdrag att öka resetilldelningen. Detta bedöms kunna ske utan en ökning av anslagen till nämnden, då resandet sjönk under pandemin och fortfarande inte har återgått till tidigare nivåer.

För att stärka individens egenmakt vill vi liberaler att färdtjänstens samtliga kunder på sikt får möjligheten till resor efter behov. Vi vill dessutom att hela färdtjänsten, inte bara rullstolstaxi, ska omfattas av kundval. På allt fler områden förs makten över beslut över på användaren och för oss är det en självklarhet att även färdtjänstresenärer ska ha möjligheten att välja själva.

Färdtjänstresor till och från förtroendeuppdrag och andra ideella uppdrag ska underlättas och främjas för att alla människor ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande. Det stärker demokratin. Likaså ska personer med funktionsnedsättning ha bra förutsättningar för att använda färdtjänsten i sitt arbete eller under studietiden. För att färdtjänsten ska underlätta för deltagande på arbetsmarknaden för dem som kan och vill måste bedömningarna av vad som är arbetsresor respektive tjänsteresor ses över. Funktionsnedsatta ska ha bra förutsättningar att delta i arbetslivet, som anställd eller egen företagare.

Sjuk- och färdtjänstresorna bör på sikt kopplas ihop så att ansvaret samlas, och röj undan administrativa hinder för den enskilde genom att lätta på redovisningskraven. Som ett första steg bör en utredning genomföras om hur det administrativa krånglet för resenärerna kan minska.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Resetilldelningen inom färdtjänsten ska utökas.
- En utredning om kundval och ökad flexibilitet utifrån behov, inklusive hur resor till ideella uppdrag ska underlättas, ska genomföras.
- Förslag på hur den administrativa bördan inom färdtjänsten kan minska ska tas fram.

5. Ett blomstrande fritt kulturliv i vår region

I mötet med kulturen får individer större möjlighet att reflektera över sina liv, uttrycka sig, och se samhället ur fler perspektiv än det egna. Detta innebär i sin tur stärkt demokrati, tolerans, och innovationskraft, och gör vår region mer attraktiv och välkomnande. Liberalerna vill att konstnärlig frihet och kvalitet ska stärkas, att förutsättningarna för den enskildes bildning ska främjas, liksom att goda förutsättningar för konstnärer och kulturaktörer ska finnas – alltid med armlängds avstånd.

Vi är glada att vänsterstyret i mångt och mycket bejakar det viktiga arbete som företogs under liberal ledning föregående mandatperiod. Vi har fortsatt arbetet med att säkerställa armlängds avstånd från politiken till kulturen samt kartläggningen av de olika konstarternas regionala förutsättningar, utveckling av folkbildningen och arbetet med läs- och skrivfrämjande insatser. Vi noterar emellertid att det viktiga utvecklingsarbetet under regionarkivet inte nämns med ett ord i vänsterstyrets budget och vi ifrågasätter om ett ungdomspris verkligen bidrar till den viktiga strategin att alltid säkerställa att regionen värnar sin regionala roll och inte agerar som en 27:e kommun.

Framförallt oroas vi över att vänsterstyrets budgetförslag inte tar kulturskaparnas mycket utsatta situation på tillräckligt stort allvar. Covid19-pandemin innebar en enorm prövning för regionens kulturliv; publik kunde inte samlas och repetitioner, träningar och tävlingar ställdes in.

Trots ett förbättrat smittläge är läget för många kulturskapare alltjämt akut. De lever fortfarande med pandemins konsekvenser och påverkas starkt av en skyhög inflation och höga elpriser. Vårt besked är därför att kulturnämnden även fortsättningsvis är i behov av ökade anslag som kan komma regionens kulturskapare till del.

Mellan 2018 och 2022 höjdes kulturnämndens anslag med hela 85 miljoner kronor, en ökning med över 18 procent över fyra budgetar. Detta hade inte skett utan Liberalerna, som alltid värnar kulturen och som tog initiativ till ett stort antal åtgärder för att mildra pandemins konsekvenser. Vårt besked i föreliggande budget är att kulturnämndens uppräkning bör fortsätta och att nämnden bör tilldelas ett högre anslag om 18 miljoner kronor för 2023.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Höja kulturnämndens anslag med 3,2 procent, motsvarande sammantaget 18 miljoner kronor.
- Den regionala styrningen ska inte innebära otillbörlig inskränkning i kulturskaparnas konstnärliga frihet.

5.1 Fler bildningsresor

Folkbildningen leder till bildningsresor, stärker demokratin, främjar integrationen och skapar fler arbetstillfällen. Inte minst innebär folkbildningen en extra chans för många personer som saknar annan utbildning att luta sig mot. Under den förra mandatperioden ledde Liberalerna därför flera viktiga processer för att stärka och utveckla folkbildningen. En nationell överenskommelse om regionalt stöd till folkhögskolor, kraftigt höjda anslag, en ny folkbildningsstrategi, stärkta demokratikrav för ungdomsorganisationerna och insatser för att motverka fusk och styra mer mot kvalitet i studieförbunden har genomförts. Det arbetet måste fortsätta.

Det är oroande att vänsterstyret vill låta finansieringen av folkhögskolorna ligga kvar under kulturnämnden. Den nya modellen för mobilitetsersättning är rättighetsbaserad och innebär att ersättningen ökar och fluktuerar. Detta gör kulturnämndens ekonomiska förutsättningar mycket oförutsägbara. I vänsterstyrets budget för 2023 finns troligtvis täckning för det ökande mobilitetsstödet, men förutsägbarheten för kulturnämndens stödgivning behöver säkras även framöver. Liberalerna vill därför att det ekonomiska ansvaret för folkhögskolorna flyttas till regionstyrelsens centrala budget.

Regionbiblioteket har en viktig roll i att stärka och stötta folkbiblioteken i sina dagliga verksamheter samt ett viktigt läs- och skrivfrämjande uppdrag som sträcker sig över hela regionen. Eftersom Stockholmsregionen blir alltmer integrerad och många länsinvånare dagligen rör sig över kommungränserna kan ett regionalt bibliotekskort underlätta mångas vardag . Ett regionalt bibliotekskort kan innebära att böcker kan lånas i en kommun och återlämnas i en annan, vilket skulle underlätta för många pendlare.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Folkbildningens roll i vår region ska utvecklas.
- Det ekonomiska ansvaret för folkhögskolorna ska flyttas till regionstyrelsen.
- Förutsättningar för ett regionalt bibliotekskort ska utredas.
- Bidragen till studieförbunden ska kvalitetssäkras och styrningen utvecklas mot ökad kvalitet.

5.2 Scenkonst, rörlig bild och innovation

Stockholms konserthus bidrar till att profilera Stockholmsregionen med nyskapande musik i världsklass. Vi i Liberalerna är stolta över att Region Stockholm är huvudfinansiär av Konserthuset och har varit drivande i att få till stånd de långsiktiga flerårsavtal som verksamheten behöver. Ett nytt finansieringsavtal ska snart tecknas.

I samspel med den institutionella och kommersiella scenkonsten utgör den fria scenkonsten en viktig del av Stockholmsregionens kulturliv, men dess förutsättningar är alltför ofta tuffa. Inte minst behöver åtgärder vidtas för att motverka bristen på lämpliga lokaler.

Filmlandskapet i Stockholmsregionen har länge varit splittrat. Därför har vi drivit frågan om att uppnå en tydligare och effektivare filmpolitik i Stockholmsregionen. Det resulterade 2021 i skapandet av den regionägda filmfonden Film Stockholm AB i nära samarbete med Stockholms stad. Satsningen skapar förutsättningar för fler film- och tv-produktioner i vår region vilket bidrar till fler arbetstillfällen och ökade skatteintäkter samt till att regionens miljöer synliggörs och att besöksnäringen stärks. Detta viktiga arbete måste fortsätta.

De kulturella och kreativa näringarna är centrala för tillväxten och utvecklingen i Stockholmsregionen. Risken att dessa faller mellan de kulturpolitiska och tillväxtpolitiska stolarna är inte obetydlig. Samordningen mellan kulturpolitiken och tillväxtpolitiken bör förbättras med målsättningen att stärka de kulturella och kreativa näringarna.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Ett nytt, långsiktigt avtal ska tecknas med Konserthuset.
- Förutsättningarna för den fria och oberoende scenkonsten ska stärkas.
- En regional strategi för kulturella och kreativa näringar ska tas fram.
- Utvecklingen av TV- och filmproduktion i Stockholmsregionen ska fortsätta.

5.3 Konst och kultur för läkande vårdmiljöer

Stockholmsregionens vårdmiljöer rymmer en av landets största samlingar av modern och samtida konst. Det är inte minst tack vare den så kallade procentregeln som innebär att upp till två procent av fastighetskostnaderna avsätts till konstnärlig gestaltning. Det är konst som bidrar till att skapa stimulerande och läkande miljöer för patienter, samt främjar medarbetares och anhörigas välbefinnande. Kulturnämnden ska ha det övergripande kulturpolitiska ansvaret och ta ett helhetsansvar för regionens arbete med att tillgängliggöra konst. Vi välkomnar förslaget om att inventera konsten vart tredje år.

Budgetförslaget från vänsterstyret har tyvärr låga ambitioner inom det viktiga området kultur och hälsa. Liberalerna vill utveckla arbetet inom Kompetenscentrum för kultur och hälsa och öka finansieringen av forskning och innovation till området. Satsningarna på kultur i vården ska alltid utvärderas och det finns ett behov av mer forskning vad gäller konst- och kulturupplevelsers positiva påverkan på hälsa och tillfrisknande.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Procentregeln, d.v.s. att två procent av fastighetskostnader avsätts för konst inom vårdmiljöer, och en procent avsätts för kultur i övriga miljöer, ska värnas.
- Initiativ där kultur, sjukvård och akademi samverkar ska främjas.

5.4 Öka kulturens närvaro i kollektivtrafiken

Stockholms tunnelbana beskrivs ibland som världens längsta konstutställning eftersom en majoritet av stationerna är permanent konstnärligt utsmyckade. Även tillfälliga konstutställningar tillkommer vid vissa tunnelbanestationer i form av periodvisa konstväxlingar. Utöver i tunnelbanan finns konst på vissa pendeltågsstationer, flera bussterminaler och några tvärbanestationer. Allt detta är vi väldigt stolta över, men vi är inte nöjda. Liberalerna vill öka den kulturella närvaron i Stockholmsregionens kollektivtrafik –med en ännu större bredd av kultur- och konstformer. Vi vill att konstväxlingar ska ske på ännu fler stationer.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Konstnärlig gestaltning ska vara en naturlig del i byggandet av nya kollektivtrafiksstationer.
- Konstväxlingar ska införas på fler stationer.

6. En hållbar utveckling för Region Stockholm

På senare år har ett gediget arbete utförts för att stärka hållbarhetsarbetet inom Region Stockholms egna verksamheter, vad gäller såväl klimat och miljö som social hållbarhet. En ny policy och strategi för ett mer samlat grepp tar hållbarhetsarbetet vidare på ett strukturerat sätt. Kompetensinsatser för de upphandlande enheterna har genomförts exempelvis vad gäller hållbarhet och cirkularitet vid inköp. Det viktiga regionala klimatarbetet förs framåt och hålls ihop genom projektet Klimatarena Stockholm. Klimatarbetet är helt centralt och ska fortsätta. Miljömässig hållbarhet innefattar utöver klimatpåverkan också bland annat biologisk mångfald och giftfri miljö.

Social hållbarhet innefattar mänskliga rättigheter, jämställdhet, jämlikhet, trygghet, barns rättigheter, samt delaktighet för personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och hbtqi. Samtidigt som vi vill att arbetet inom miljöområdet fortgår med oförminskad kraft vill vi se ett ökat fokus på de sociala frågorna. Diskriminering ska aldrig accepteras. Hbtqi-personer ska kunna förvänta sig att möta en vård med hög kompetens och förståelse för deras behov. De nationella minoriteterna samer, sverigefinnar, romer, judar och tornedalingar ska särskilt uppmärksammas. Rätten till tolk, oavsett om det avser talade språk, teckentolkning eller andra behov, måste värnas.

Liberalerna vill skapa ett inkluderande och rättvist samhälle. Detta kan avspeglas på flera sätt i frågor som Region Stockholm ansvarar för, och i arbetet med den regionala utvecklingen. Vården ska präglas av tillgänglighet, likabehandling och jämställdhet. Tillgänglighet och jämlika förutsättningar i kollektivtrafiken och i vården är absolut grundläggande för att människor i Stockholmsregionen ska vara fria och inkluderade. En tillgänglig kultur, en regional utveckling som tar avstamp i likabehandling och inkluderande folkbildning ger vårt län förutsättningar att ta till vara och ge frihet till varje individ.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Rasism, sexism och all annan diskriminering inom den regionala verksamheten, såväl för personal som för patienter och resenärer, ska kartläggas och motverkas.
- Regionen ska säkerställa kontinuerlig kompetensutveckling för bättre bemötande av hbtqi-personer.
- En översyn av hur arbetet med social hållbarhet i Region Stockholms verksamheter kan utvecklas och stärkas, ska göras.
- Ett mål för solceller på regionens egna fastigheter ska tas fram.

6.1 Regional utveckling – ökat fokus på de sociala frågorna

För oss liberaler är Stockholm möjligheternas region – vi vill att den frihet som regionen erbjuder ska bli större och omfatta alla. Stockholm ska vara en internationell storstadsregion, som har hög konkurrenskraft och står för öppenhet, utveckling, livskvalitet och mångfald. Det ska finnas många olika livskraftiga regionala kärnor och barriäreffekter ska tas bort. Vi ska attrahera talanger, entreprenörer och ha god internationell tillgänglighet. Stockholmsregionen ska vara globalt attraktiv för både företag och forskningscentrum.

Region Stockholms vision är att Stockholms län ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion. Nu har arbetet med att ta fram en ny regional utvecklingsplan inletts. Frågor som infrastruktur och transporter, klimat, bostadsbyggande, företag och tillväxt, innovativa miljöer, kompetensförsörjning och möjligheter för unga till utbildning och arbete är fortsatt viktiga. En uppdatering behövs kring länets godstransporter och godsnoder. Klimatfrågorna ska ha fortsatt stort fokus, och behöver utvecklas ytterligare. Exempelvis behöver frågorna om återställande av våtmarker och om transportsektorns elektrifiering ha en mer framträdande position. Arbetet med länets hållbara livsmedelsproduktion ska fortsätta.

Kring frågor som elektrifiering och energiförsörjning behövs ett bredare och samlat grepp. Det handlar både om att underlätta och främja eltillförseln till regionen samt elproduktion i regionen. Målet är att säkerställa att

regionen har tillgång till fossilfri energi dygnets alla timmar. Frågor om beredskap och trygghet behöver ännu mer uppmärksamhet i arbetet med den regionala utvecklingen. För att garantera den strategiska kompetensförsörjningen behöver skolans betydelse och att det ska finnas bra utbildningsmöjligheter i hela regionen framhållas. Frågan om utsatta områden behöver också lyftas mycket tydligare än tidigare, och regionen behöver arbeta med kommunerna och andra samhällsaktörer för att vända utvecklingen, exempelvis kring resursskolorna i dessa områdena. Integration och civilsamhällets roll behöver mer fokus.

Liberalerna är Sveriges socialliberala parti. Vi anser att mer tonvikt behöver läggas vid sociala frågor i det regionala utvecklingsarbetet. Det rör sig bland annat om frågor om trygghet, tillit och attraktiva livsmiljöer ur ett socialt perspektiv, men också sådant som mångfald, tolerans och icke-diskriminering. I kommande RUFS behöver de sociala frågorna ta större plats.

Stockholms skärgård är en unik natur-, kultur och livsmiljö. Att bo och verka i skärgården innebär speciella förhållanden, och det är viktigt att också fortsättningsvis uppmärksamma detta, även i sammanhanget med regional utveckling. Region Stockholm ska ha en levande skärgård, till glädje för såväl bofasta som besökare, även i framtiden. En bofast befolkning är en förutsättning för att skärgårdens unika miljö ska bevaras och för att besökare ska kunna få service. Turismen är likaså viktig för skärgårdens livskraft.

Liberalerna vill att SL och Waxholmsbolaget tillsammans med bland annat Skärgårdsstiftelsen och företagare i skärgården ser över hur samarbetet med såväl svenska som internationella resebyråer kan förbättras för att främja turistbesök. Vi liberaler vill även värna sjötrafikens fortsatta närvaro vid Strömkajen. Samtidigt som framtidens tonnage bör vara klimatsmarta och drivas av fossilfria drivmedel, så värnar Liberalerna om det kulturhistoriska tonnaget. De historiska skärgårdsbåtarna är levande kulturhistoria och en viktig del av skärgårdens och Stockholms varumärke samt identitet. Det är viktigt att dessa skärgårdsbåtar bevaras och fortsätter att gå i reguljär trafik och ges betydelsefulla uppdrag.

Regional utveckling har en grundkaraktär av samverkan med kommuner och statliga aktörer. Till del genom bokstavlig samfinansiering av utredningar och andra åtgärder, så att varje regionkrona ökar insatser från andra. I övrigt genom synergier mellan samtliga aktörers ambitioner. Det är viktigt att fortsätta på den inslagna vägen, med bred samverkan och med effektivt användande av ekonomiska medel i gemensamma analyser och projekt. Till detta kommer arbetet med att öka digitaliseringen, som kommer att underlätta plan- och tillståndsprocesserna och leda till fler bostäder och industrifastigheter.

Regionfullmäktige föreslås besluta att:

- Den regionala utvecklingsplanens arbete med sociala frågor ska följas upp.
- Möjligheterna för tillskapandet av en samverkansplattform för arbete med socialt utsatta områden i regionen ska undersökas.
- En strategi för elektrifiering, elproduktion och för energiförsörjning i regionen ska tas fram tillsammans med andra aktörer.
- Förutsättningarna för att Region Stockholm ska bli en samlande aktör kring återställande av våtmarker i regionen ska undersökas.
- En översyn kring länets godstransporter och godsnoder ska göras.
- En översyn kring länets strategiska kompetensförsörjning ska göras.
- Möjligheterna att underlätta plan- och tillståndsprocesserna genom ökad digitalisering ska undersökas.

7. Tabellbilaga

7.1 Förändringar i Liberalernas förslag till budget

(miljoner kronor)	2023	2024	2025
Satsningar, ökade utgifter i Liberalernas förslag till budget			
Vårdcentralsatsning uppräkning husläkarmottagningarna till sammanlagt 6 %	67	67	67
Vårdcentralsatsning pott hälsa och tillgänglighet	115	115	115
Vårdcentralssatsning utsatta områden	5	5	5
Närakuter Skärholmen och Jakobsberg	45	90	90
Närakuter Bromma och Dalen			90
Informationskampanj, Vård på rätt plats	1	1	1
BUP	20		
Maria Ungdom, en vårdplats	5	5	5
Rädda HepatitC-bussen	3	3	3
Utökad hembesöksprogram BVC utsatta områden	5	5	5
Informationskampanjs abonnemangstandvård	1	1	1
Spårväg City, inled planering	20		
Kulturnämnden	5	5	5
Buffert oförutsedda händelser, Regionstyrelsen	20	20	20
Minskade kostnader och ökade intäkter som förstärker Liberalernas förslag till budget			
Pensioner, via delårsbokslut	2 000		
Minskade sjukskrivningar 1%	159	150	159
Ökade reklamintäkter	50	50	50
Minskad administration 5 %	230	230	230
Höjning SL-taxan ca 2 %	130	260	390
Permanenta inte båtlinje 83 utan utvärdering	20	45	45
Permanenta ej sommarlovskort	50	50	50
Statsbidrag och elpriskompensation	816	816	816
Minskade projektkostnader regional utveckling och tillväxt	20	30	30
Minskning anslag Klimat och regionutvecklingsnämnd	30	30	30
Regionstyrelsen, medel till nämnder och bolag för verksamhetsförändringar	100		
Hemförlossning	3	3	3
SL höjt resultatkrav	150		
FSN höjt resultatkrav - lokaler	70	70	70
Mer såld vård utomlands/utomläns	50	50	50

7.2 Tabellverk

Skatteintäkter

Region Stockholms skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning **Mkr**	**Utfall** **2021**	**Budget** **2022**	**Budget** **2023**	**Ändring** **B23/22**	**Plan** **2024**	**Plan** **2025**
Skatteintäkter	81 930	84 881	91 670	8,0%	95 940	100 069
Generella statsbidrag	7 109	7 379	7 573	2,6%	7 785	8 003
- varav läkemedelsförmånen	7 109	7 379	7 573	2,6%	7 785	8 003
- varav övriga generella statsbidrag	0	0	0		0	0
Kommunalekonomisk utjämning	-2 010	-2 572	-5 041	96,0%	-5 614	-6 241
- varav inkomstutjämning	-1 952	-2 317	-2 897	25,1%	-3 036	-3 158
- varav kostnadsutjämning	-1 715	-1 543	-2 272	47,3%	-2 585	-2 686
- varav regleringsbidrag/avgift	1 657	1 287	128	-90,1%	7	-397
Summa skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning	**87 030**	**89 688**	**94 202**	**5,0%**	**98 112**	**101 831**
Förändring från föregående år, mkr		2 658	4 514		3 910	3 719
Förändring från föregående år, procent		3,1%	5,0%		4,2%	3,8%
Budget 2022		89 814	91 566		90 857	
Differens			2 636		7 255	
Varav Budget 2022 utjämning		-2 572	-3 711		-4 296	
Differens			-1 330		-1 318	

Resultaträkning

Resultaträkning	**Utfall**	**Budget**	**Prognos**	**Budget**	**Ändring**	**Plan**	**Plan**
Mkr	**2021**	**2022**	**2022**	**2023**	**B23/Pr22**	**2024**	**2025**
Verksamhetens intäkter	**31 376**	**28 517**	**29 135**	**26 583**	**-8,8%**	**26 977**	**28 101**
Personalkostnader och inhyrd personal	-39 171	-37 110	-37 277	-38 480	3,2%	-39 495	-36 202
Köpt hälso- och sjukvård, tandvård, mm.	-25 291	-23 868	-24 283	-24 969	2,8%	-26 370	-28 404
Köpt trafik	-15 570	-16 214	-16 509	-16 633	0,7%	-15 982	-16 513
Övriga kostnader	-28 065	-31 155	-30 438	-30 158	-0,9%	-30 625	-33 677
Verksamhetens kostnader	**-108 098**	**-108 347**	**-108 507**	**-110 240**	**1,6%**	**-112 472**	**-114 796**
Avskrivningar	-7 024	-7 146	-6 871	-7 101	3,3%	-7 402	-7 937
Verksamhetens nettokostnader	**-83 746**	**-86 977**	**-86 244**	**-90 758**	**5,2%**	**-92 897**	**-94 631**
Skatteintäkter	81 930	84 881	87 459	91 670	4,8%	95 940	100 069
Generellt statsbidrag	7 109	7 379	7 388	7 573	2,5%	7 785	8 003
Utjämningssystemet	-1 070	-2 572	-2 284	-5 041	120,8%	-5 614	-6 241
Summa samlade skatteintäkter	**87 970**	**89 688**	**92 563**	**94 202**	**1,8%**	**98 112**	**101 831**
Verksamhetens resultat	**4 224**	**2 712**	**6 319**	**3 444**	**-45,5%**	**5 215**	**7 200**
Finansiella intäkter	43	44	40	33	-18,2%	33	33
Finansiella kostnader	-2 446	-2 614	-4 214	-3 467	-17,7%	-5 089	-3 675
Resultat efter finansiella poster	**1 821**	**142**	**2 146**	**11**		**159**	**3 559**
Extraordinära poster	0	0	0	0		0	0
Årets resultat	**1 821**	**142**	**2 146**	**11**		**159**	**3 559**

Balansräkning

Balansräkning	**Utfall**	**Prognos**	**Budget**	**Plan**	**Plan**
Mkr	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Tillgångar					
Anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar	445	631	740	788	665
Materiella anläggningstillgångar	129 642	137 398	148 575	158 249	165 648
Finansiella anläggningstillgångar	1 397	1 199	1 199	1 199	1 199
Summa anläggningstillgångar	**131 484**	**139 228**	**150 514**	**160 236**	**167 512**
Omsättningstillgångar					
Övriga omsättningstillgångar	9 968	8 717	8 888	9 088	9 088
Kassa och bank	6 462	2 117	2 182	2 248	2 248
Summa omsättningstillgångar	**16 429**	**10 834**	**11 069**	**11 336**	**11 336**
Summa tillgångar	**147 914**	**150 062**	**161 583**	**171 572**	**178 848**
Eget Kapital					
Årets resultat	1 821	2 146	11	159	3 559
Övrigt eget kapital	20 214	18 136	20 281	20 292	20 448
Summa eget kapital	**22 036**	**20 281**	**20 292**	**20 451**	**24 007**
Avsättningar					
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	34 009	39 157	41 289	44 934	47 738
Andra avsättningar	923	971	971	971	971
Summa avsättningar	**34 933**	**40 128**	**42 260**	**45 905**	**48 709**
Skulder					
Långfristiga skulder lån och leasing	39 365	33 840	37 824	39 432	34 300
Övriga långfristiga skulder	20 380	25 172	30 873	36 013	42 061
Summa långfristiga skulder	**59 744**	**59 012**	**68 697**	**75 445**	**76 361**
Kortfristiga skulder	**31 201**	**30 641**	**30 333**	**29 771**	**29 771**
Summa skulder	**90 946**	**89 652**	**99 031**	**105 216**	**106 132**
Eget kapital, avsättningar och skulder	**147 914**	**150 062**	**161 583**	**171 572**	**178 848**
Ansvarsförbindelseför pensioner	*22 613*	*21 704*	*22 054*	*21 888*	*21 090*
Soliditet inklusive ansvarsförbindelsen	*-0,4%*	*-0,9%*	*-1,1%*	*-0,8%*	*1,6%*

Kassaflödesanalys

Kassaflödesanalys	**Utfall**	**Prognos**	**Budget**	**Plan**	**Plan**
Mkr	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**
Den löpande verksamheten					
Årets resultat	1 821	2 146	11	159	3 559
Justering för ej likviditetspåverkande poster*	10 178	8 167	9 511	11 729	10 925
Minskning av avsättningar pga utbetalningar	0	0	0	0	0
Medel från verksamheten före förändringar av rörelsekapital	*11 999*	*10 312*	*9 522*	*11 888*	*14 484*
Ökning(-) resp minskning(+) av förråd och varulager	-204	137	29	0	0
Ökning(-) resp minskning(+) kortfristiga fordringar	483	1 114	-200	-200	0
Ökning (+) resp minskning (-) av kortfristiga skulder	-100	-561	-307	-562	0
(exkl leasing- och lånefinansiering)	0	0	0	0	0
Kassaflöde från den löpande verksamheten	**12 179**	**11 003**	**9 044**	**11 126**	**14 484**
Investeringsverksamheten					
Investering i immateriella anläggningstillgångar	92	0	0	0	0
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar	0	0	0	0	0
Investering i materiella anläggningstillgångar	-11 026	-14 616	-18 883	-18 036	-15 636
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	0	0	0	0	0
Investering i finansiella anläggningstillgångar	0	0	0	0	0
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	0	0	0	0	0
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**-10 934**	**-14 616**	**-18 883**	**-18 036**	**-15 636**
Finansieringsverksamheten					
Nyupptagna lån	0	0	4 430	1 473	0
Amortering av långfristiga skulder	0	0	0	0	0
Ökning/minskning långfristiga fordringar	-199	199	0	0	0
Förändring långfristiga skulder	1 844	370	6 440	6 168	1 153
Förändring av leasingfinansiering	-429	-1 301	-966	-664	0
Erhållna bidrag	0	0	0	0	0
Minskning av avsättningar pga utbetalningar	0	0	0	0	0
Övrig finansiering	0	0	0	0	0
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	**1 216**	**-732**	**9 904**	**6 977**	**1 153**
Utbetalning bidrag till statlig infrastruktur					
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur	0	0	0	0	0
Årets kassaflöde	**2 461**	**-4 345**	**65**	**66**	**0**
Likvida medel vid årets början	**4 012**	**6 462**	**2 117**	**2 182**	**2 248**
Likvida medel vid årets slut	**6 473**	**2 116**	**2 182**	**2 248**	**2 248**

Finansieringsbudget

Mkr	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Investeringar	11 026	14 616	18 883	18 036	15 636
Finansiering egen likviditet	-7 554	-9 537	-9 044	-11 126	-9 352
Medfinansiering	-3 472	-5 079	-5 920	-5 369	-6 284
Lån- och leasingfinansiering	0	0	-3 919	-1 542	0
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Självfinansieringsgrad	*100%*	*100%*	*70%*	*88%*	*100%*

Anslag

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Hälso- och sjukvårdsnämnden	69 975	61 129	63 147	65 759
Primärvårdsnämnden	0	12 922	13 431	13 960
Patientnämnden	33	34	35	37
Trafiknämnden	10 512	12 229	12 778	13 291
- varav trafikförvaltningen	*10 469*	*10 838*	*11 228*	*11 681*
- varav färdtjänstverksamheten	*1 208*	*1 177*	*1 208*	*1 208*
- varav förvaltning för utbyggd tunnelbana	*43*	*214*	*342*	*402*
Kulturnämnden	555	573	612	636
Regionstyrelsen	2 693	2 773	2 574	2 576
varav regionledningskontoret	*514*	*557*	*558*	*558*
- varav politiska organisation	*210*	*205*	*205*	*205*
- varav bidrag och övrigt	*1 969*	*1 990*	*1 791*	*1 792*
Klimat- och regionutvecklingsnämnden	0	137	130	138
Fastighets- och servicenämnden	0	0	0	0
Revisorskollegiet	37			
Summa anslag	**85 794**	**89 834**	**92 746**	**96 438**

**) Revisorskollegiets anslag bereds av regionfullmäktiges presidium och anges inte i tabellerna.*

Ersättning pensioner

Mkr	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Hälso- och sjukvårdsnämnden	3 750	3 846	0
Primärvårdsnämnden	0	0	0
Patientnämnden	3	4	0
Trafiknämnden	154	146	0
- varav trafikförvaltningen	*154*	*146*	*0*
- varav färdtjänstverksamheten	*0*	*0*	*0*
- varav förvaltning för utbyggd tunnelbana	*0*	*0*	*0*
Kulturnämnden	11	12	0
Regionstyrelsen	54	55	0
Klimat- och regionutvecklingsnämnden	1	1	0
Fastighets- och servicenämnden	0	0	0
Revisorskollegiet	3	3	0
Summa ersättning	**3 977**	**4 067**	**0**

Resultatkrav

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Hälso- och sjukvård				
Hälso- och sjukvårdsnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
- varav Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Primärvårdsnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Patientnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Stockholms läns sjukvårdsområde	232,0	201,0	258,0	262,0
Karolinska Universitetssjukhuset	42,0	94,0	96,0	97,0
Södersjukhuset AB	15,0	21,0	21,0	23,0
Danderyds Sjukhus AB	11,0	24,0	24,0	26,0
Södertälje Sjukhus AB	4,0	5,0	5,0	5,0
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	10,0	7,0	7,0	7,0
Folktandvården Stockholms Län AB	100,0	-13,4	-11,1	99,0
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB	6,0	6,0	6,0	6,0
Tobiasregistret AB	0,0	0,0	0,0	0,0
MediCarrier AB	1,0	3,5	4,5	10,0
Hälso- och sjukvård totalt	**421,0**	**348,1**	**410,4**	**535,0**
Kollektivtrafik				
Trafiknämnden	408,0	-1 016,0	236,0	817,0
- varav trafikförvaltningen	*0,0*	*32,0*	*32,0*	*32,0*
- varav färdtjänstverksamheten	*4,0*	*4,0*	*4,0*	*4,0*
- varav förvaltning för utbyggd tunnelbana	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
AB Storstockholms Lokaltrafik	404,0	-1 052,0	200,0	781,0
- varav AB SL Finans	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
- varav SL Nya Tunnelbanan AB	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
- varav Waxholms Ångfartygs AB	*4,0*	*0,0*	*0,0*	*8,0*
Kollektivtrafik totalt	**408,0**	**-1 016,0**	**236,0**	**817,0**
Kultur				
Kulturnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Stockholm Film AB	0,0	0,0	0,0	0,0
Kultur totalt	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Regionstyrelsen	0,0	0,0	0,0	0,0
Klimat- och regionutvecklingsnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0
Fastigheter och service				
Fastighets- och servicenämnden	599,5	563,0	577,4	689,0
- varav serviceförvaltningen	*6,0*	*-65,0*	*-65,6*	*7,0*
- varav fastighetsförvaltningen	*593,5*	*628,0*	*643,0*	*682,0*
Locum AB	3,5	-12,1	-2,2	4,0
Fastigheter och service totalt	**603,0**	**550,9**	**575,2**	**693,0**

Övriga				
Revisorskollegiet	0,0	0,0	0,0	0,0
Landstingshuset Stockholm AB	-18,0	0,0	0,0	0,0
AB SLL Internfinans	1,0	0,0	0,0	0,0
Koncerngemensamma funktioner				
Skadekontot	0,0	0,0	0,0	0,0
Koncernfinansiering	-1 273,5	127,8	-1 062,6	1 513,6
Koncernjusteringar				
Totalt	**141,5**	**10,8**	**159,0**	**3 558,6**

**Avser resultat före bokslutsdispositioner och skatt, justerat för kostnadseffekt för förändrad diskonteringsränta för pensioner hos bolagen.*

Per nämnd/verksamhet

Hälso- och sjukvårdsnämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	75 137	68 112	70 279	68 055
- varav anslag	*69 975*	*61 129*	*63 147*	*65 759*
- varav statsbidrag	*2 296*	*2 262*	*2 296*	*2 296*
Köpt vård	-61 043	-53 872	-55 178	-54 987
Läkemedelsförmånen	-7 070	-7 230	-7 395	-6 399
Övriga kostnader inkl. finansnetto	-7 025	-7 009	-7 706	-6 669
Summa kostnader	*-75 137*	-68 112	*-70 279*	*-68 055*
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Primärvårdsnämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	0	12 922	13 431	13 960
- varav anslag	*0*	*12 922*	*13 431*	*13 960*
Kostnader	0	-12 922	-13 431	-13 960
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Patientnämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	34	39	41	37
- varav anslag	*33*	*34*	*35*	*37*
Kostnader	-34	-39	-41	-37
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Trafiknämnden inkl FUT

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	24 370	26 092	27 218	26 014
- varav anslag	10 512	*12 229*	*12 778*	*13 291*
- varav biljettintäkter	9 904	*9 228*	*9 784*	*10 376*
Summa kostnader	-23 966	-27 108	-26 982	-25 197
Resultat	**404**	**-1 016**	**236**	**817**

Trafikförvaltningen

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	11 713	12 214	12 563	12 869
- varav anslag	*10 469*	*10 838*	*11 228*	*11 681*
Kostnader	-11 713	-12 182	-12 531	-12 837
Resultat	**0**	**32**	**32**	**32**

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	237	399	511	402
- varav anslag	*43*	*214*	*342*	*402*
Kostnader	-237	-399	-511	-402
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

AB Storstockholms Lokaltrafik

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	24 045	23 805	24 735	25 612
- varav biljettintäkter	*9 920*	*9 244*	*9 800*	*10 376*
Summa kostnader	-23 641	-24 857	-24 535	-24 831
Resultat	**404**	**-1 052**	**200**	**781**

Färdtjänstverksamhet

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	1 795	1 810	1 855	1 922
- varav anslag	*1 208*	*1 177*	*1 208*	*1 208*
Kostnader	-1 791	-1 806	-1 851	-1 918
Resultat	**4**	**4**	**4**	**4**

Kulturnämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	590	616	632	643
- varav anslag	*555*	*573,3*	*612,3*	*636,3*
Kostnader	-590	-616	-632	-643
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Regionledningskontoret

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	2 839	2 973	2 774	2 949
varav regionledningskontoret	514	557	558	558
- varav politiska organisation	210	205	205	205
- varav bidrag och övrigt	*1 969*	*1 990*	*1 791*	*1 792*
Kostnader	-2 839	-2 973	-2 774	-2 949
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Serviceförvaltningen

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	1 841	1 794	1 819	1 885
- varav anslag	*0*	0	*0*	*0*
Kostnader	-1 835	-1 859	-1 884	-1 878
Resultat	**6**	**-65**	**-66**	**7**
Resultat exklusive pensionseffekt		*6*	*7*	*7*

Fastighetsförvaltningen

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	5 735	5 737	5 799	6 011
- varav anslag	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Kostnader	-5 141	-5 109	-5 156	-5 329
Resultat	**594**	**628**	**643**	**682**

Fastighets- och servicenämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	7 517	7 478	7 565	7 841
- varav anslag	*0*	*0*	*0*	*0*
Kostnader	-6 918	-6 915	-6 988	-7 152
Resultat	**599**	**563**	**577**	**689**
Resultat exklusive pensionseffekt		*634*	*650*	*689*

Locum AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	391	389	390	404
Kostnader	-387	-401	-392	-400
Resultat	**4**	**-12**	**-2**	**4**
Resultat exklusive pensionseffekt		*-12*	*-2*	*4*

Revisorskontoret

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	39			
- varav anslag	*37*			
Kostnader	-39			
Resultat	**0**			

Skadekonto

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	18	18	18	18
Kostnader	-18	-18	-18	-18
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Klimat- och regionutvecklingsnämnden

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	0	138	131	138
- varav anslag	*0*	*137*	*130*	*138*
Kostnader	0	-138	-131	-138
Resultat	**0**	**0**	**0**	**0**

Stockholms läns sjukvårdsområde

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**232**	**201**	**262**

Karolinska Universitetssjukhuset

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**42**	**94**	**97**

Landstingshuset i Stockholm AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**-18**	**0**	**0**

Södersjukhuset AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**15**	**21**	**23**

Danderyds Sjukhus AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**11**	**24**	**26**

Södertälje Sjukhus AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**4**	**5**	**5**

S:t Eriks Ögonsjukhus AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**10**	**7**	**7**

Folktandvården Stockholms Län AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**100**	**-13**	**99**
Resultat exklusive pensionseffekt		*99*	*99*

Ambulanssjukvården i Storstockholm AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**6**	**6**	**6**

Tobiasregistret AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**0**	**0**	**0**

MediCarrier AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**1**	**4**	**10**
Resultat exklusive pensionseffekt		*10*	*10*

Film Stockholm AB

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2025
Resultat	**0**	**0**	**0**

Koncernfinansiering

Mkr	Budget 2022	Budget 2023	Plan 2024	Plan 2025
Intäkter	101 054	109 075	113 237	112 107
Kostnader	-102 328	-108 947	-114 299	-110 593
Resultat	**-1 274**	**128**	**-1 063**	**1 514**

Kommunalförbund

Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje

Mkr	Utfall 2021	Budget 2022	Budget 2023	Ändring B23/22	Plan 2024	Plan 2025
Medlemsbidrag	*1 780*	*1 764*	*1 862*	*5,5%*	*1 990*	*2 151*